

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Teorie appeasementu – případová studie americké zahraniční politiky
vůči Iránu a Severní Koreji**

Bc. Richterová Blanka

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filosofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Politologie
Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Teorie appeasementu – případová studie americké
zahraníční politiky vůči Iránu a Severní Koreji**

Bc. Richterová Blanka

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Hlaváček Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Pavlu Hlaváčkovi Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za užitečné rady a za čas, který mi po celou dobu psaní práce věnoval.

Obsah

Úvod.....	7
1. Teoretický rámec – strategie appeasementu dle Stephena Rocka.....	13
1.1 Appeasement jako analytický koncept	14
1.2 Definice appeasementu	19
1.3 Jak se liší teorie engagement od appeasementu.....	21
1.4 Cíle appeasementu	23
1.5 Jak dosáhnout efektivity appeasementu?.....	26
1.6 Teorie odstrašení.....	29
1.7 Státy chamtivé vs. státy nejisté, jako metoda uplatnění appeasementu	31
1.8 Shrnutí.....	34
2. Případová studie americké zahraniční politiky vůči Severní Koreji.....	36
2.1 Motivy USA pro zrušení jaderného programu KLDK	37
2.2 Motivy KLDK pro vývoj jaderných zbraní	39
2.3 Historie vývoje severokorejského jaderného zbrojení.....	41
2.4. Administrativa George Bushe mladšího.....	43
2.4.1 Šestistranná jednání	46
2.5 Administrativa Baracka Obamy	48
2.5.1. Kyberútok na Sony Pictures	51
2.6 Administrativa Donalda Trumpa	53
2.7. Shrnutí.....	58
3. Případová studie americké zahraniční politiky vůči Iránu.....	61
3.1 Motivy USA pro jaderné odzbrojení Iránu	63
3.2 Motivy Iránu pro jaderný program	64
3.3 Historie vývoje jaderných zbraní v Iránu	66

3.4 Administrativa George Bushe mladšího	68
3.5 Administrativa Baracka Obamy	71
3.5.1 Společný komplexní akční plán 2015	74
3.6 Administrativa Donalda Trumpa	77
3.7 Shrnutí.....	78
Závěr	79
Použitá literatura:	86
Resumé	99

Úvod

Spojené státy americké jsou globální velmocí, která již dlouhodobě usiluje o udržování míru a stability ve světě. Jakožto světová mocnost se snaží tyto své cíle a závazky plnit prostřednictvím boje za tyto hodnoty, a činí tak nejen na verbální úrovni, ale také prostřednictvím pobídek, spolupráce i politiky ustupování v rámci zachování mezinárodního míru. Státy podporující mezinárodní terorismus, usilující o vyvinutí zbraní hromadného ničení, jsou dnes velmi ožehavým a velmi diskutovaným tématem, především v kuloárech americké administrativy. Ta to totiž chápe jako vitální ohrožení jejich jejich národních zájmů, potažmo celé mezinárodní bezpečnosti jako takové. Nebylo tomu však tak vždy.

Od sedmdesátých let rezonovalo v USA a jejich bezpečnostních strategiích napětí ze studené války a vypuknutí jaderného konfliktu. Spojené státy se snažily globálně projektovat svou moc, aby daly najevo svou sílu a převahu nad sovětským rivalem a jeho spojenci. V sedmdesátých letech se americká administrativa vytváří seznamu takzvaných *pariah states*. Takto se označovaly státy, které v důsledku svého špatného vládnutí nebyly schopné zajišťovat dimenzi vnitřní bezpečnosti pro své občany (Litwak 2000: 2-3). Tyto státy často neměly potřebu redistribuovat základní veřejné statky, nezajišťovaly potřeby obyvatelstva, mimo to se často stávalo, že část obyvatelstva padla v nemilost etnickým či kmenovým čistkám. V devadesátých letech se především s nástupem prezidenta Clintona začíná objevovat termín *rouge states*. *Rogue states* neboli zlobivé či darebné státy usilují o jaderné zbraně, a tím tak přímo ohrožují mezinárodní bezpečnost (Litwak 2000: 3, Henriksen 1999).

Největším zlomem na poli americké zahraniční politiky a jejich chování vůči darebným státům můžeme označit událost 11. září roku 2001. Prezident Bush krátce po útocích vyhlásil celosvětovou válku proti terorismu. Podle něj vlády těchto zemí umožňují díky jejich slabým pravomocím a nedostatečnému dohledu nad celým státním územím, aby byly využívány jejich periferie jako základny teroristických skupin, které jsou najednou mezinárodní hrozbou.

George W. Bush definoval takzvanou „*Osů zla*“ (*Axis of Evil*), mezi něž patří Irák, Irán a Severní Korea, což jsou podle něj státy, které nejenže jsou přímo semeništěm mezinárodního terorismu, ale hlavně usilují o vyvinutí zbraní hromadného ničení, eventuálně jimi již disponují v rozporu s platnými normami mezinárodního práva. Od této chvíle se v každé Národní bezpečnostní strategii vytyčuje poslání boje proti teroristickým aktérům, kteří sebou nesou riziko i pro ostatní státy v mezinárodním systému a zastavení výzkumu o vyvinutí zbraní hromadného ničení u států, které se chovají nesystémově (NSS 2002: 13-17, NSS 2010: 19-24, NSS 2017: 28-32). V Bushově doktríně byly dokonce do kategorie *rogue states* označeny jmenovitě právě výše zmiňované státy, což tyto státy staví do role přímo typických příkladů, proti kterým Spojené státy hodlají uplatňovat zvláštní zahraničně-politickou strategii (NSS 2002: 14).

S tímto nevyrovnaným a nesystémovým chováním států nastává však otázka: Jakou politickou strategii by měly USA proti těmto státům zastávat, aby dosáhli svého vitálního cíle, tedy aby darebné státy upustili od zbraní hromadného ničení a přestaly podporovat mezinárodní terorismus? Jako jedna z možných strategií, která se využívala, a dodnes i využívá, je takzvaná politika appeasementu.

Appeasement neboli politika ústupků, je heslo, které se v mezinárodních vztazích často používá – ať už akademiky nebo státníky -, nicméně jeho obsah je poměrně nejasný a bývá předmětem velmi odlišných interpretací. Zatímco jedna část autorů (Ripsman, Levy) jej převážně chápe v kontextu neúspěšné politiky Velké Británie v druhé polovině 30. let minulého století vůči nacistickému Německu, a z těchto pozic jej pak odsuzuje jako strategii chybnou či nemorální, jiná část autorů (např. Kennedy 1976, 1982, 2010; Stephen Rock 2002) appeasement považuje jako běžnou součást zahraniční politiky, kterou státy využívají, aby zabránily vypuknutí konfliktu nebo alespoň jeho eskalaci.

Stephen Rock je jedním z hlavních představitelů větve teoretiků, kteří chápou politiku appeasementu za součást zahraniční politiky a moderní diplomacie. Jeho kniha *Appeasement in International Politics* (2002) je velmi citované dílo a

mnozí teoretici na něj odkazují jako na ucelenou analýzu využití appeasementu jakožto diplomatické metody vedení zahraniční diplomacie. Podle autora dostala koncepce appeasementu neprávem nálepkou špatné a iracionální taktiky vůči agresivní straně konfliktu. V moderní historii (kromě již zmíněného nacistického Německa) se totiž tato metoda potvrdila jako úspěšná (Rock 2002: passim).

Mezi další autory, kteří se věnují politice appeasementu na obecné rovině, především ale v odkazech na předválečnou strategii jsou Peter Trubowitz a Peter Harris se svým článkem *When states appease* (2015). Tito autoři vidí appeasement jako strategii přehodnocování svých geopolitických a domácích zisků, přičemž upozorňují na to, že appeasement lze vidět jako takzvanou grand theory při nastolování domácí i zahraniční koncepce směřování státu.

Výzkum, který hodlám realizovat, je založen na té definici appeasementu, která tuto strategii chápe ve zcela neutrálním pojetí. To znamená, že ústupky bývají uplatňovány tam, kde sice existuje značný konfliktní potenciál, ale je zde také snaha zabránit, aby spory nepřerostly do otevřené konfrontace. Jestliže chápeme appeasement jako součást zahraniční politiky a moderní diplomacie států, pak můžeme přijmout i premisu, že s drobnými ústupky a přiměřenou dávkou motivace se mohou vztahy s agresivními státy do jisté míry zlepšit. Tato metoda však může působit i opačně - vlivem ní se mohou vztahy i velmi zhoršit. Tato strategie je tedy v této diplomové práci prostá jakéhokoli zbarvení. Není vnímána jako politika špatná či dobrá, jen jako strategie, ke které se často uchyluje. Pomocí teorie appeasementu nedefinovanou a konceptualizovanou přímo od autora Stephena Rocka se ve své práci snažím zjistit, zda, a jestli vůbec, se docílilo zlepšení vztahů mezi americkou administrativou a Iránem a KLR jakožto představiteli *rogue states*, z jehož seznamu tyto dva státy nikdy nebyly smazány.

Tento výzkum je dále založen na předpokladu, že appeasement je možné aplikovat na zahraniční politiku Spojených států amerických vůči tzv. problematickým státům, neboli „*rogue states*“ (například Severní Korea, Kuba,

Irán, Irák, Sýrie), ať už v době studené války nebo v současnosti (Rock 2002: 2-3, 10-11).

V rámci své diplomové práce hodlám napsat empirickou komparační více případovou studii (*multiple case study*) zahraniční politiky USA vůči Severní Koreji a Iránu v době od roku 2001 do současnosti. Tyto dva státy byly vybrány k analýze proto, že byly oba prezidentem Georgem W. Bushem zařazeny do kategorie takzvané „osy zla“ (*Axis of Evil*), protože buďto měly podporovat mezinárodní terorismus, nebo usilovat o vyvinutí zbraní hromadného ničení, eventuálně jimi již disponovaly v rozporu s platnými normami mezinárodního práva. Ať tak či onak, v obou případech se jednalo, resp. jedná o ohrožení vitálních národních zájmů USA či mezinárodní bezpečnosti jako takové. Formou ústupků se Spojené státy snažily, resp. snaží přesvědčit zmiňované režimy ke spolupráci, a tím zklidnit vzájemné napětí. Na tuto myšlenku přímo navazuje i cíl práce.

Cílem této diplomové práce bude zjistit, do jaké míry je politika appeasementu USA vůči dvěma představitelům skupiny rogue states, a to Iránu a Severní Koreji, úspěšná. To znamená, do jaké míry se podařilo zklidnit napětí ve vztazích s USA a zda tyto státy přestaly podporovat mezinárodní terorismus a ustoupily od vývoje či držení jaderných zbraní. Jako měřítko úspěchu považuji především to, zda se zmiňované státy podařilo přimět k tomu, aby se vzdalo svého nukleárního arzenálu. V práci též musí být prokázána kauzalita mezi zahraničně-politickou aktivitou USA a následnou reakcí oněch zemí. To znamená, zda změna chování vybraných států byla přímo navázána na uplatňování ústupků a strategií Spojenými státy, nikoliv díky působení jiných aktérů v mezinárodním prostředí.

Jako časové období pro zarámování výzkumu jsem zvolila funkční období třech prezidentů, a to George W. Bushe a Baracka Obamy a Donalda Trumpa. Tito američtí prezidenti se potýkali od nového tisíciletí s jinou bezpečnostní agendou a rozdílnou situací v mezinárodní politice. Na rozhodnutích těchto prezidentů se

dá doložit kontinuita i diskontinuita americké zahraniční politiky vůči zmiňovaným zemím. Zatímco bezpečnostní strategie George W. Bushe je neodmyslitelně spjata s útokem na Světové obchodní centrum 11. září 2001, v případě Baracka Obamy je bezpečnostní strategie USA úzce spjata s jeho snahou o celosvětové odzbrojení, urovnání vztahů s klíčovými partnery USA (zejména v rámci NATO) a také ukončení válečných konfliktů zděděných po předchozí administrativě. Zatímco válka proti terorismu iniciovaná G. Bushem byla rozsáhlým vojenským tažením na několika místech světa, zahraniční strategie Baracka Obamy vrátila angažovanost a ústupky mezi hlavní zahraničně politické nástroje USA. Donald Trump se pak svou rétorikou vůči nezbedným státům částečně vrací k odkazu George W. Bushe a velmi se v relacích s těmito státy angažuje, i přesto, že jeho prezidentské motto bylo celosvětově velmi známé heslo *America first!*.

Strukturálně bude práce rozdělena do třech hlavních částí, a to části teoretické a dvou případových studií, ve kterých ověřím uplatňování appeasementu v závislosti na podstatě a podobě daného státního režimu. V teoretické části práce se pokusím operacionalizovat politiku appeasementu a představím hlavní definiční a myšlenkové proudy tohoto konceptu. Zde se hodlám zaměřit zejména na odlišení appeasementu od jiných termínů, které mají v mezinárodních vztazích podobný význam, např. politiky détente, entente či engagementu. Strategie appeasementu tedy bude základní analyzovaná koncepce pro tuto diplomovou práci. Budu se též věnovat druhu motivů, proč státy chtějí appeasement uplatňovat a naopak z jakého důvodu si přejí agresorské státy politiku ústupků přijímat. Je též důležité stanovit si, jaké motivy agresorské státy vedou k tomu, aby se v rámci své zahraniční politiky chovaly tak, jak se chovají a zda je nabízená koncese dokáže uspokojit či nikoli.

Empirická část práce se tedy bude věnovat zmíněným dvěma případovým studiím zahraniční politiky USA vůči Íránu a vůči Severní Koreji, ve kterých je sledováno jaké ústupky jednotlivé americké administrativy uplatňovaly, zda se koncese agresorským státem uchytily a zda tyto pobídky opravdu uvolnily napětí.

Prostřednictvím uplatňování strategie appeasementu se též americké vlády snaží o to, aby výše zmíněné státy přestaly podporovat mezinárodní terorismus a především, zda z důvodu amerických koncesí ustoupily od vývoje jaderných zbraní. Uplatňování pobídek v rámci appeasementu budu sledovat u obou případových studií v rámci třech prezidentských dekád, a to za doby administrativy George W. Bushe, Baracka Obamy a Donalda Trumpa.

1. Teoretický rámec – strategie appeasementu dle Stephena Rocka

V této části diplomové práce se zaměříme na teorii appeasementu a výkladu této strategie jako běžné součásti zahraniční politiky, kterou je možné zklidnit protivníkovu agresi. K účelu posouzení strategie je využívána především koncepce appeasementu od Stephena Rocka, již sepsal v roce 2001 do knihy *Appeasement in International Politics*. Toto dílo jsem si vybrala k posouzení z několika důvodů. Prvním důvodem je fakt, že Stephen Rock se jako jeden z mála oprostil od negativního pohledu na strategii appeasementu a používá tento termín zcela nezaujatě, bez jakýchkoli negativních konotací. Na to navazuje fakt, že se nevěnuje německému appeasementu a jeho taktice ve třicátých letech minulého století jako převážná část odborníků, ale definuje, konceptualizuje a analyzuje politiku appeasementu u států a období, které dosud nebyly touto optikou probádány, příkladem třeba appeasement mezi Velkou Británií a USA na konci devatenáctého století nebo USA a Irák v období Husajnovy intervence v Kuvajtu. Co je ale nejzajímavější, je skutečnost, že zmíněnými případovými studii se snaží odhalit, za jakých podmínek může k uspokojení cílů protivníka dosáhnout, a jeho zjištěními pak vytváří sám své vlastní chápání dané strategie. Zařazuje jednotlivé státy a události do kategorií, které napomůžou k pochopení tomu, zda strategie appeasementu bude úspěšná, či nikoliv. Nevidí appeasement idealisticky, podle autora zklidnění napětí mezi státy uspěje, nebo selže v závislosti na mnoha určujících faktorech – povaze protivníka, druhy pobídek nebo záměrem protivníka - z jakého důvodu se chová agresivně.

V této diplomové práci se tedy budu opírat především o jeho snahu nahlížení na appeasement, jeho perspektivou, abych v další části práce mohla uchopit případovou studii daných států prostřednictvím jeho percepce této strategie.

1.1 Appeasement jako analytický koncept

Appeasement. Pokud bychom s tímto termínem nebyli obeznámeni z hodin dějepisu či studia historie, už samotné přeložení slova z angličtiny značí jeho význam v nejobecnějším měřítku – zklidnění. Výzkum v oblasti mezinárodních vztahů s tímto termínem tedy jedná jako se zklidněním vztahů mezi dvěma státními aktéry, díky čemuž se má jedna strana konfliktu prostřednictvím pobídek vyhnout válce. Tato základní perspektiva je ve svém nejjednodušším vidění základem běžně zastávaných postojů a strategií v mezinárodní politice.

Širší definice termínu appeasement ve slovníku pojmů Cambridgeské univerzity ve Velké Británii však ukazuje na velké schizma. Ukládá totiž nutnost oddělit politiku appeasementu od strategie ustupování nacistickému Německu jako nechvalně známé události ve světových dějinách. Zatímco appeasement lze vnímat jako pacifistickou politiku používanou ve třicátých letech minulého století Anglií a Francií v reakci na Hitlerovy vojenské pokusy o získání území pro nacistickou říši, slovník neopomíná na myšlenkový proud, který věří, že appeasement lze brát jako plnohodnotnou součást politiky a diplomacie, a jako možnost uspokojení nároků agresivnější strany, země nebo organizace (Cambridge University Press 2018).

Výzkum na téma appeasementu je aplikován ve stejné dichotomii. Mnoho politiků, státníků, novinářů i samotných výzkumníků nahlíží na appeasement jako na termín velmi negativní, spjatý s historickým omylem, a tedy jako strašákem, ze kterého bychom se měli jen a pouze poučit, nikoli ho znovu opakovat. Tragický výsledek politiky Nevilla Chamberlaina vůči Německu ve třicátých letech minulého století podstatně a nenapravitelně podkopával základy diskuze o užitečnosti politiky appeasementu jako analytického konceptu. Po více než padesát let byla jakákoli diskuze o appeasementu zapečetěna (Dimuccio 1998: 245, 246).

Po druhé světové válce nahlíželi odborníci i politici ze západních zemí na teorii appeasementu pouze skrze „mnichovskou analogii“, tudíž jako na velkou historickou lekci nevhodnou k opakování. Řídili se slavným heslem George Santayana, který praví: „*Ti, kteří si nepamatují minulost, jsou odsouzeni k jejímu opakování*¹“ (Santayana 1905: 284). Historické zkušenosti jednoduše mluvily příliš jasně. Politika appeasementu agresorovi v konfliktu spíše dodává odvalu k tomu, aby zvýšil své nároky a požadavky, než zmírňuje jeho jednání. Staré francouzské přísloví „*s appetitem roste chuť k jídlu*“ se v poválečném uvažování stalo hlavním důvodem, proč přezkum teorie appeasementu jako analytického konceptu nebyl možný. Politici usoudili, že ústupky nepřátelskému státu zkrátka nemohou posloužit jako nástroj uklidnění situace a prevence války, naopak, ještě stát nabudí k agresivnějšímu chování. Když se po druhé světové válce změnilo paradigma mezinárodní politiky v souvislosti s počátkem studené války, americká administrativa zahájila zahraničně-politický model zadržování komunismu jako možný protipól teorie appeasementu. Díky mnichovské lekci se opět reinkarovaly vzpomínky na hitlerovské Německo právě ve vztahu k Sovětskému svazu. Rozhodnutí amerických administrativ nesdílet se Sovětským svazem tajemství atomového arzenálu, intervenovat ve válce v Koreji, zaujmout neúprosnou politiku proti Kubě a bojovat ve Vietnamu, bylo do velké míry závislé na potřebě udržet si pevnou a silnou opozici vůči agresivnímu a expanzionistickému Sovětskému svazu (Gilpin 1981:193, Rock 2002: 2-6).

Prezident Truman dokonce v tajném reportu z roku 1946 zdůrazňuje, že appeasement, potažmo i malé ústupky, jsou jen ukázkou slabosti státu. Dává tím tak jasně najevo, že politika ústupků nejenže je historickou chybou, nýbrž stát, který ji provádí, se představuje jako stát slabý, jež je neschopen jakékoli jiné odvetné akce, což může být v mezinárodní politice velmi nebezpečné jednání. „*Jazyk vojenské moci je jediným jazykem, kterému mocenská politika rozumí.*

¹ “*Those who cannot remember the past are condemned to repeat it*”
Santayana, George (1905). *Life of Reason: Reason in Common Sense* (New York: Scribner's sons).

Kompromisy a ústupky jsou Sověty považovány za naše důkazy slabosti a jsou tak našimi ústupky podporovány k tomu, aby vznikaly nové a větší nároky²“ (Krock 1968: 477).

Tato realistická vidina světa o slabosti států, které využívají k prosazení zahraničně-politických otázek strategie ústupků, nebyla aplikována pouze v období po 2. světové válce. Díky ponaučení z mnichovské lekce se většina amerických administrativ chtěla vyvarovat appeasementu nejenom proti Sovětskému svazu, ale i také proti jiným státům v mezinárodním prostředí (Gilpin 1981: 194). Vojenská intervence v Perském zálivu proti Saddámu Husajnovi v roce 1990 je velmi dobrý příklad toho, že na staré rány se nezapomíná. Teprve týden po útoku na Kuvajt nařídil George Bush st. poslat vojenskou operační misi do tohoto regionu. Ve svém projevu na objasnění této operace přirovnal Saddáma Husajna k Hitlerovi a domáhal se tak nutnosti rychlé akce proti tomuto agresivnímu jednání s vysvětlením. Podle něj, pokud nás historie něco naučila, pak je to nutnost odolat agresi, která chce potlačit svobodu ve světě (Rock 2002: 3). *„Pokud se bedlivě podíváme do historie, zjistíme, že Amerika nikdy nevyhledávala válku. Ale ve druhé světové válce celý svět draze zaplatil za ústupky agresorovi, který mohl být zastaven. Appeasement vede jen k další agresi, potažmo nakonec k válce. Ale my už neuděláme tu chybu, abychom znovu ustupovali.³“* (George Bush 1990).

² *„The language of military power is the only language which disciples of power politics understand. [...] Compromise and concessions are considered, by the Soviets, to be evidence of weakness and they are encouraged by our retreats to make new and greater demands“* Krock Arthur (1968). *Memoirs. Sixty Years on the Firing Line* (New York: Funk and Wagnalls).

³ *„You know, if you look into history, America never went looking for a war. But in World War II, the world paid dearly for appeasing an aggressor who could have been stopped. Appeasement leads only to further aggression and, ultimately, to war. And we are not going to make the mistake of appeasement again.“* (George Bush (1990). [projev], 28. 10. 1990 (Remarks to Officers and Troops at Hickam Air Force Base in Pearl Harbor, Hawaii).

Od sedmdesátých let minulého století se USA snažila s mnohými režimy o politiku uvolňování vztahů a usmíření, neboli takzvané strategie engagementu, kterou postupně budovaly vztahy s Čínou či v 80. letech ještě s iráckým režimem Saddáma Husajna. Nikdy však tuto politiku nenazývali appeasementem, vždy se tomuto termínu zarputile vyhýbali, jelikož bylo už samotné slovo postiženo špatnou reputací.

Jak jsem již na začátku této kapitoly zmínila, ve studiu appeasementu můžeme najít velké schizma mezi názory na danou strategii. Někteří tuto politiku považují pouze za historickou chybu, někteří za strategii již dávno překonanou a nevýhodnou. Rozdělují přitom svoje tvrzení do dvou aspektů (Jervis 1976: 90).

Zaprvé, agresivní a nespokojený stát a jeho vůdce nemohou být uklidněny, jelikož nabídka podnětů nikdy nemůže vyřešit všechny jeho problémy a nesnáze. Nikdy nemůžete nespokojeného protivníka obrátit v přátelský a benevolentní stát. Ústupky mohou být dobrou taktikou, nicméně nesplní hlavní zdroj nespokojenosti agresorského státu (Jervis 1976: 90).

Zadruhé, appeasement se nevyplatí používat z důvodu materiálních a psychologických následků. Materiálním následkem je na mysli to, že pokud nespokojenému státu poskytneme velký materiální zisk, jako například část území či vojenskou jednotku, nejen že nedojde k uspokojení protivníkových potřeb, ale vychýlí to vojenskou moc a sílu v jeho prospěch. S tím souvisí i aspekt psychologický – protivník se bude cítit silnější nejen kvůli nově nabytému statku, nýbrž i z toho důvodu, že je stát poskytující koncese viděn jako slabý. Pokud by pak stát uplatňující appeasement zareagoval na nespokojený stát vyhrožováním či zastrašováním, nebude na jeho chování brán zřetel a stát bude muset opustit mírový stav a jít do války, aby si znovu vydobyl svou pozici a zájmy (Gilpin 1984: 194, Jervis 1976: 90-101).

Na appeasement však nelze nahlížet pouze jako na čistě realisticky vypočítavou strategii kupování času, moci, a uspokojování potřeb agresivního protivníka. Politika appeasementu může být označena za další ze strategií zahraniční politiky

a diplomacie, navíc však nemusí být ani mylná. Naopak, může být v některých situacích velmi úspěšná.

Odpůrci appeasementu se totiž ve svých úvahách ne vždy dokážou oprostít od historie a nepřipouští si tak, že ústupky a koncese se v mezinárodní politice nejen uplatňují, ale také že v mnoha případech i fungují. Zapomínají totiž, že ne vždy jsou nastaveny stejné proměnné jako na konci třicátých let dvacátého století. Žádný státník v dnešním světě nevykazuje totožné chování v mezinárodním prostředí jako Adolf Hitler. Ne každý stát se profiluje jako expanzionistický s neomezenými možnostmi a silným nacionalismem (Rock 2002: 5).

Neúspěšný pokus o appeasement může být jak důsledek politických chyb, kterých se dopustili sami čelní představitelé státu využívající ústupky, tak to může být špatně zvolená strategie v důsledku chybných předpokladů povahy států a vzájemných vztahů. Důležité je si ale uvědomit, že efektivita politiky appeasementu záleží na stanovení a vyhodnocení si jejich cílů, které se mohou případ od případu měnit. Navíc v mnoha situacích političtí aktéři sledují několik cílů, některých cílů může být dosaženo, některé mohou být přijaty druhou stranou s nelibostí (Rock 2002: 5,152).

1.2 Definice appeasementu

Přesný překlad pojmu appeasement byl vyložen v předchozí kapitole slovníkem Cambridgeské univerzity, prvním krokem pro pochopení tohoto konceptu je však to, jak každý autor v malém rybníčku teoretiků studia appeasementu s tímto pojmem nakládá. Pro jednoho z hlavních teoretiků realistického smýšlení Hanse Morghentaua byl appeasement „*politicky nemoudré vyjednávání o ústupcích, v němž se národ vzdává jednoho z jeho životních zájmů, aniž by získal na oplátku něco, co by za to stálo*“⁴ (Hans Morghentau cit. dle Ripsman – Levy 2008: 152). Další, často používanou realisticky zabarvenou premisou uchopení appeasementu v mezinárodním slovníku Webster's jakožto smíření nebo vykoupení potenciálního agresora prostřednictvím politických či ekonomických ústupků (Webster's dictionary cit. dle Ripsman – Levy 2008: 152).

Sami Ripsman a Levy mluví o appeasementu jako o strategii trvalých, asymetrických ústupků v reakci na hrozbu, s cílem vyhnout se válce, přinejmenším v krátkodobém horizontu. Tvrdí, že ústupky jsou trvalé a především asymetrické. Tím rozlišují appeasement od jiných strategií vyjednávání a spolupráce. Pokud se totiž protivník appeasementu podá a začne sám od sebe pokračovat ve spolupráci a koncese státu uplatňujícího appeasement budou pokračovat, spolupráce přestává být asymetrická a dle autorů se již nejedná o appeasement (Ripsman – Levy 2008: 154). Z teorie vyznívá, že i přesto, že je appeasement chápán jako kupování času nabídnutými ústupky agresorovi, pořád je snaha zabránit válce prostřednictvím koncesí morální a praktická.

Badatelé Gordon Craig a Alexandr George definují appeasement tím, že se snaží o oddělení tohoto termínu od jiných, tomu podobných výrazů - entente a detente.

⁴ „appeasement is politically un- wise negotiated settlement in which a nation surrenders one of its vital interests without obtaining anything worthwhile in return.“ (Hans Morghentau cit. dle Ripsman, Norrin M. – Levy, Jack S. (2008). *Wishful Thinking or Buying Time? The Logic of British Appeasement in the 1930s. International Security* 33(2), s. 148-181.

V klasickém výkladu evropské diplomacie je appeasement definován jako snížení napětí mezi dvěma státy metodickým odstraněním hlavních příčin konfliktu a neshod. Appeasement je ambicióznější politika než politika detente. Ta se snaží dlouhodobě snížit nepřátelství, aniž by se pokoušela o odstranění jejích základních příčin. Politika entente se naopak snaží vypořádat jen s omezeným množstvím nevyřešených otázek a sporů. Appeasement je tedy v ideálním případě možné pochopit jako vyvrcholení procesu snižování napětí, který začal procesem detente a postupoval skrze sblížení, které vedlo k odstranění některých možných příčin konfliktu (Craig – George 1990: 250).

Pro výzkum této diplomové práce je však nejdůležitější vyslyšet definice těch autorů, kteří nepodsouvají morálnost ani účinnost appeasementu. Z toho důvodu je jednou z nejlepších a nejcitovanějších definic ta od Paula Kennedyho, který vnímá appeasement jako „...*politiku uklidňování mezinárodních (nebo vlastně i domácích) sporů tím, že se přijímají a uspokojují stížnosti racionálním vyjednáváním a kompromisem, vyhýbající se tím použití ozbrojeného konfliktu, který by byl drahý, krvavý, a možná i velmi nebezpečný.*”⁵ (Kennedy 1976: 195). Touto definicí poukazuje na appeasement jako na konstruktivní, pozitivní a respektovanou součást zahraniční politiky státu, která má moc dokázat vyhnout se ozbrojenému konfliktu, který není ani morální a ani pro stát výhodný.

Tato diplomová práce se věnuje studii Stephena Rocka a jeho ucelené typologii výzkumu appeasementu. Právě proto je v rámci zachování jeho pohledu na tento koncept velmi důležité stanovit si i autorovy definiční znaky. Rock definuje

⁵ „...policy of settling international (or, for that matter, domestic) quarrels by admitting and satisfying grievances through rational negotiation and compromise, thereby avoiding the resort to an armed conflict which would be expensive, bloody, and possibly very dangerous.” (Kennedy, Paul (1976). The Tradition of Appeasement in British Foreign Policy 1865-1939. *British Journal of International Studies* 2(3), s. 195-215.

appeasement jako politiku snižování napětí s protivníkem tím, že odstraníme příčiny konfliktů a neshod. Ve zcela obecném znění jde tedy o teorii prostě vyloženou jako postupné zklidňování napětí mezi dvěma aktéry (srovnej s Rock 2002: 12).

Autor přidává k definici několik doprovodných aspektů. Zaprvé podle Rocka je uklidnění slučitelné s vzájemným kompromisem a přizpůsobením. To nutně nevyžaduje pouze ústupky od jedné ze stran. Zdá se však, že stát, který uplatňuje politiku appeasementu, bude obvykle iniciativnější v nabízení ústupků a pobídek, a nakonec tím bude přirozeně obětovat více než jeho oponent.

Zadruhé se v této definici nevyklučuje možnost kombinovat appeasement s teorií odstrašení. To znamená, že strategie appeasementu neznamena nutně donekonečna ustupovat a zklidňovat v rámci zachování státního blaha – teorie se může různě mísit i s jinými strategiemi zahraniční politiky, což je v mnoha případech nejen nutné, ale i žádoucí. Při prosazování určitých cílů, zpravidla při snaze předejít otevřenému válečnému konfliktu, lze zklidnění napětí považovat za alternativu k teorii odstrašení, ale také i jako potenciální doplněk k této teorii (Rock 2002:12).

Zatřetí samotná definice appeasementu, která je zde konceptualizována, neupřesňuje do jaké míry a jak přesně se má použít ke zmírnění napětí. Zklidnění protivníka má být konečným cílem, to, jak k tomuto výsledku dojít, záleží čistě na povaze státu a na typu cílů, kterými chtějí svým počínáním docílit (Rock 2002: 12).

1.3 Jak se liší teorie engagement od appeasementu

Jak přesně nahlíží na engagement americká administrativa, bylo nejpodrobněji artikulováno v Clintonově doktríně z roku 1996 s názvem *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. V celém tomto dokumentu je jasně signalizováno, že je engagement brán jako za strategii, která cílí na udržení aktivního angažmá v zahraničí. USA touto strategií usilují o globální cíl bezpečnějšího světa, nutnost posilování demokracií ve světě a svobodných trhů.

Engagement je tedy v podstatě zapojení se do politického dění i v zahraničí, je to opak strategie izolacionismu. Za cíl má tato strategie boj proti zbráním hromadného ničení a pašování drog. Naopak participace na peacekeepingových operacích a snadnější přístup amerického trhu na ty světové je žádoucí. V Národní strategii z roku 1996 se v náznaku mluví o engagementu jako o jedné z *grand strategy*, tedy strategii dlouhodobé a dalekosáhlejší. Ta pak volá po aktivním a dlouhodobém zapojení USA v zahraničí, aby bylo dosaženo ekonomických, ideologických a bezpečnostních zájmů USA ve světě (White House 1996: *passim*).

Teorie engagementu jako taková však není dalekosáhlou a globální *grand strategy*. Je to strategie, která se spíše váže k nějakému specifickému státu, jehož chování je neočekávané a nežádoucí. Proto raději, než stát sankcionovat a trestat ho za toto chování, využívají americké administrativy raději engagement, který se v dlouhodobém měřítku snaží o spolupráci, integrování oponentského státu do mezinárodního prostředí, norem, mezinárodních organizací a právních a diplomatických předpisů skrze zapojení se na výměně a sdílení informací obchodních styků a komunikace (White House 1996: 1-3). Engagement je v souvislosti s Čínou často vykládán jako strategie, která prostřednictvím vzájemné spolupráce povede skrze ekonomickou a tržní liberalizaci až k demokratizaci jejich politického systému.

Jak se ale tedy přesně appeasement od engagementu liší? Je velmi nesnadné to určit, tyto teorie jsou si velmi podobné, sdílejí stejnou představu o nutnosti absence válečného střetu k pokojnému a klidnému vyřešení rozporuplných stanovisek. Obě tyto teorie doufají v uvolnění napětí a socializaci mezi aktéry, ke změně protivníkovy chování k lepšímu. Mnozí kritici dokonce engagement považují za nový appeasement, což jistě svědčí o velké podobnosti těchto dvou teorií (Shambaugh 1996: 185, Rock 2002: 22).

Na druhou stranu engagement a appeasement mají odlišnou délku působení. Zatímco engagement je strategie, která se uplatňuje v dlouhodobých cílech, jelikož je to dlouhotrvající proces, který má vést ke zlepšení vztahů mezi aktéry, appeasement může být uplatňován i v krátkodobých instancích. Engagement je

také velmi široký přístup v aplikovaných cílech. Směřuje k ekonomickým, politickým i sociálním změnám a vytváření dlouhodobého přátelství. Appeasement je záběrem užší teorie než engagement, snaží se spíše o aplikaci takových ústupků, aby byly odstraněny příčiny konfliktu a uklidnilo se ad hoc napětí ve vztazích (Rock 2002: 22-23).

1.4 Cíle appeasementu

Appeasement, jak již bylo definováno výše, je politika zklidňování napětí mezi státy. Z definice se však nedozvíme cíle appeasementu, kterého chtějí státy dosáhnout. Studie na toto téma se opírají o typologii cílů appeasementu dle dvou dimenzí – časové rozmezí, tedy zda je appeasement uplatňován v krátkém, či delším časovém intervalu a toho, zda stát uplatňující appeasement chce změnit stávající politiku a postoje, které k protistraně využívá či zda chce status quo udržet. Dle těchto měřítek můžeme vyvodit čtyři typy cílů, pro něž stát uplatňuje appeasement. Níže v tabulce jsou tyto cíle znázorněny.

Tabulka č. 1 Typologie cílů appeasementu		
	Krátkodobá aplikace appeasementu	Dlouhodobá aplikace appeasementu
Udržení statusu quo	Krizové řešení	Prevence krize
Změna statusu quo	Omezený politický obchod	Přátelství/Aliance

zdroj: Rock, Stephen (2002).

Jako krátkodobý cíl, který usiluje o udržení statusu quo, je *krizové řešení* situace či události. Tím, že je stát konfrontován s protivníkem a chtěl by se konfliktu vyhnout ústupkem, může se tak pokusit prostřednictvím splnění některých soupeřových požadavků. Jako jeden z typických příkladů takového počínání můžeme uvést vypořádání území Fašody na Bílém Nilu v roce 1898. Britská

výprava se v této oblasti střetla s francouzskou armádou, která dobývala africký kontinent od západu k východu. Britové naopak usilovali o spojení svých kolonií od severu na jih. Po zabrání této provincie Francouzi britská výprava Fašodu obklíčila a požadovala stažení francouzského sboru. Situace byla již tak vyhrocená, že hrozil otevřený konflikt. Nakonec Francie požadavkům Británie ustoupila a svůj vojenský sbor z oblasti stáhla, navíc ještě uznala britské nároky na tuto oblast (Lengel 2013: 21).

Pokud chceme udržet mezinárodní politický status quo v dlouhodobém měřítku, pak se jedná o zklidnění napětí, které bude mít za cíl *prevenci krize*. Jelikož je krizové řešení často problematické a vyhrocené, někteří státníci se snaží vyhnout tékavým tématům prostřednictvím dlouhodobého uvolňování vztahů. Politika detente, uplatňována Nixonem, potažmo Kissingerem, je jedním z příkladů takových cílů. V této perspektivě je strategie detente uplatňována na Čínskou lidově demokratickou republiku v sedmdesátých letech, viděna jako nástroj k prosazení dlouhodobých snažení a cílů o appeasement (Rock 2002: 13).

Omezený politický obchod je jednou ze strategií snažící se v krátkém časovém rozvrhu o to, aby se svým uplatněním změnil mezinárodní status quo, o něž se snaží protivník svým počínáním. Snahy americké administrativy v devadesátých letech uplatňované na Severní Koreu jsou jedním z příkladů. V té době se americký prezident Bill Clinton snažil nabídnout možnost dodávky několika statisíců topných olejů každý rok za ujištění, že se Severní Korea zbaví svých dosavadních jaderných reaktorů, které vyráběly plutonium, látku nezbytně nutnou při výrobě jaderných zbraní. Zjednodušeně tedy tato strategie vybízela ke zlepšení vztahů s USA a nárůstu obchodu mezi oběma zeměmi, pokud se Severní Korea vzdá svých pokusů o jaderný arzenál (Kessler 2017).

Jako poslední je strategie appeasementu, která cílí na dlouhodobou změnu politického statusu. Tím je udržování přátelství či vytváření aliance. Pokud stát dlouhodobě uplatňuje appeasement na svého protivníka, mění podstatu jejich vztahů. Státy spolu v dlouhodobém horizontu začínají vytvářet svazky a

spolupráci, která se zakoreňuje do jejich vzájemných vztahů. Příkladem můžou sloužit jakékoli dva státy, které se spolu historicky snaží vycházet a jejichž sympatie se utvářely postupně. Vzájemné přátelství Velké Británie a Spojených států amerických od devatenáctého století může posloužit jako příklad tohoto typu appeasementu. (Rock 2002: 14).

Samozřejmě ne všechny situace a události, kdy jeden aktér ustupuje protivníkovi kvůli hrozbě konfliktu, lze vyložit v typologii těchto čtyř kategorií. Státy snažící se vyřešit krize a předejít konfliktu, jednají vždy v tom duchu, aby bylo dosaženo jejich zájmů, ať už jsou jakékoli. Appeasement může být činěn z různých důvodů, které se mohou kategorizovat jako například politické, kulturní, náboženské či vojenské. Stát se může vzdát konfrontace u oponenta, ke kterému cítí náboženskou sounáležitost. V tomto případě se bude snažit konflikt vyřešit spíše smířčím řízením než otevřeným konfliktem. Stát se též může snažit appeasementem ochránit své ekonomické zájmy a obchodní vazby, nebo naopak se bojí bezpečnostní hrozby, a proto zvolí tuto strategii. Političtí činitelé mají tendenci vybírat takové politické kroky, které přinášejí prospěch a výhody (Dimuccio 1998: 251-253).

Cíle appeasementu v dlouhodobém i v krátkodobém měřítku byly řečeny výše. Jaké jsou však jednotlivé procesní mechanismy, které se při uplatňování tohoto konceptu používají? Stephen Rock rozlišuje čtyři mechanismy, přičemž se neužívají v přesném pořadí, ani v čistě stoprocentním výkladu každé strategie. Je to *uspokojení požadavků, ujištění, socializace a manipulace s protivníkovou politickou rovnováhou*. Uspokojení požadavků protivníka je jeden z nejznámějších a nejpopulárnějších mechanismů appeasementu. Uspokojení nenasatného a expanzionistického státu odpovídá právě mechanismu praktikovanému ve třicátých letech dvacátého století nechvalně známou politikou ustupování a kupování si času Velké Británie a Francie ve snaze o usmíření si nacistického Německa. Na tento mechanismus často navazuje i ujištění protivníka. Ujištění protivníka se používá na ty státy, které si v mezinárodním systému nepřípadají mezi ostatními aktéry bezpečně a je potřeba jim dodat

sebedůvěru ve svém domácím i mezinárodním prostředí. Socializace oponenta je dalším z mechanismů, který se zaměřuje na státy nestabilní, kteří se v mezinárodním prostředí chovají jako nelegitimní aktéři. Často jsou to státy nové, bez předchozích zkušeností s vládnutím, dalo by se říci státy „necivilizované“. Prostřednictvím úsilí o zavedení kooperativních norem chování se stát uplatňující appeasement snaží dosáhnout toho, aby oponentský stát vystupoval jako unitární, stabilní a socializovaný stát, který nebude v mezinárodní politice ohrožovat svým počínáním ostatní aktéry. Posledním z mechanismů je manipulace s protivníkovou politickou rovnováhou, hlavním jejím cílem je oslabení zastánců nepřátelské a agresivní politiky, a naopak vyzdvížení a spolupráce obhájců participace na míru (Rock 2002: 15).

1.5 Jak dosáhnout efektivity appeasementu?

Jedna z nejdůležitějších součástí strategie appeasementu je představit si možnost zvýšení efektivity appeasementu a nastolit si už onu samotnou představu pro správné vedení této strategie. Jak by měli političtí činitelé vést strategii appeasementu, aby byla dostatečně efektivní a aby bylo dosaženo určeného výsledku? Jedno z nejdůležitějších pravidel je, že státy uplatňující appeasement by měly velmi dopodrobna znát svůj protějšek. Přestože se to zdá spíše jako zdravý rozum, je to právě jeden z nejdůležitějších prostředků k uplatnění appeasementu (Rock 2002: 169-174).

Stát uplatňující appeasement by měl dopodrobna znát motivy protivníkovy počínání, aby správně stát odhadl a nastolil na jeho počínání takovou strategii, která bude co nejvíce efektivní. Motivů k počínání si v mezinárodním prostředí jsou u každého státu jiné, komplikované a proměnlivé. Proto by se měla politika appeasementu po čase reevaluovat, aby byla schopna reagovat na chování státu v průběhu času. Chování cílového státu by se měla podrobovat testům, zda stát reaguje na politiku kladně. Naplňuje cílový stát požadavky vymezené v případných dohodách se státem, který na něj politiku ústupků aplikuje? Mění cílový stát působením této politiky své chování, které je či bude ku prospěchu

státu, který na něj uplatňuje appeasement? Dodali jsme cílovému státu silné cílové stimuly ke změně jeho chování k lepšímu? (Rock 2002: 169-174).

Pokud si na většinu otázek dokážeme odpovědět kladně, s nejvyšší pravděpodobností pak uplatňujeme politiku správným způsobem. Jestliže však některé proměnné nesedí, a stát reaguje na politiku takticky, měli bychom tuto politiku přehodnotit. Pokud se taktika ukáže jako neefektivní, je třeba od ní ihned ustoupit a nahradit ji strategií jinou (například strategií odstrašení). Nejnebezpečnější fáze v souladu s opuštěním aplikace appeasementu nastává v momentě, kdy počáteční koncese nedokáží zklidnit napjaté vztahy a stát aplikující appeasement bude chtít přejít do politiky odstrašení i přesto, že i on sám, i jeho soupeř ví, že jeho vojenské kapacity jednoduše nestačí k odstrašení, jelikož má cílový stát kapacity daleko větší a mocnější (Iklé 1971: 115). To se stalo například ve zmíněné politice ustupování nacistickému Německu. Poté, co Velká Británie opustila politiku appeasementu a snažila se o politiku odstrašení, neměla vojenské kapacity ke konfrontaci, a tak mohl Hitler obsadit Polsko. Pokud také uplatňujeme appeasement a chceme touto politikou dosáhnout co největší efektivity, měl by stát jednat s protivníkem jako jeden celek, nepůsobit nekonzistentně, vést cílový stát tak, aby politika byla jasná a zcela zřejmá (Rock 2002: 169-174). Percepce cílového státu dané politiky je velmi důležitá, a pokud stát vycítí jakékoli smíšené jednání a chování, podepíše se to i na jeho smíšeném a nejistém chování.

Appeasement jako politika postupného zklidňování napětí mezi dvěma státy nese už ve svém hlavním definičním znaku tu myšlenku, že je pozvolná. Stát by při uplatňování této strategie měl být trpělivý a flexibilní k případným změnám v chování cílového státu. Zatímco nejistota státu v mezinárodním prostředí je velká překážka appeasementu, důvěra je zásadním konceptem mezi státy a nevytvoří se přes noc. Vytvoření koncesí a vzájemných závazků, které jsou schopny uklidnit napětí, a zaměřit se na vzájemnou spolupráci, je někdy těžké a velmi zdlouhavé implementovat do společných relací. Chování cílového státu

může být v začátcích inkonzistentní a těžko interpretovatelné, to by však stát uplatňující tuto politickou strategii nemělo odradit (Rock 2002: 169-174).

Socializace cílové strany je také jedním z nástrojů, jak dosáhnout větší efektivity appeasementu, nicméně by političtí představitelé měli být při socializaci velmi opatrní. Existuje několik případů, včetně několikrát zmíněného vztahu Velká Británie – Německo ve třicátých letech, kdy političtí činitelé věřili, že agresivní chování cílového státu pouze reflektuje nedostatek uznání za obecně uznávané standardy mezinárodního chování. Pokud by mohl být cílový stát přiveden do mezinárodního společenství, zavedené a zdvořilé diplomatické společnosti, političtí představitelé by mohli agresivní stát naučit správnému a vhodnému jednání. Britští státníci jednali například v tom duchu, pokud se budou chovat k Německu smířlivěji, německá vláda by okopírovala jejich chování a postupnou socializací by prováděla tutéž diplomacii. Tato premisa je však špatná. V mnoha případech (Hitler, Stalin, Husajn) se prokázalo, že političtí představitelé nechtějí hrát dle moderní diplomacie na „hřišti plném pravidel“, jelikož jejich zájmem je především zvítězit, to znamená dosáhnout svých vytyčených národních cílů a zájmů, nikoli vypadat jako správný diplomat (Rock 2002: 170-174).

Představitelé z agresorských států jsou často diktátory, kterým se jedná o dosažení jednostranných zisků v podobě území, bohatství, či jaderného arzenálu, v čemž spatřují vidinu zachování své vlastní národní bezpečnosti. Političtí představitelé státu uplatňující appeasement též velmi často mluví o nutnosti navázat osobní vztahy se státníky cílového státu. Rock však svým výzkumem dosahuje zjištění, že i přestože jsou těsné socializované vazby a přátelství s efektivitou appeasementu velmi propojeny, a často nahrávají úspěšné politice, není zde žádný důkaz o tom, že jakmile se s leaderem opačného státu sblížíte, aktér bude jednat dle pravidel a appeasement bude úspěšný. Neville Chamberlain byl též přesvědčený o úzkém obchodním svazku s Hitlerem, stejně tak jako například Franklin Roosevelt věřil, že mezi ním a Josifem Stalinem je výjimečný osobní vztah, který může překlenout vztahy USA a SSSR pozitivním směrem (Rock 2002: 174).

Úspěšnost appeasementu také závisí ve velké míře na tom, jak bude tato strategie přijata oponentským státem a zda se ústupek shodl s jeho potřebami. Rock určuje k vedení správného a efektivního appeasementu tři pravidla. Prvním důležitým pravidlem pro úspěšný appeasement je ten, v němž pobídky adresují požadavky a potřeby oponentského státu. Stát uplatňující appeasement nemusí nutně vyslyšet všechny požadavky, musí však k uklidnění aktéra použít pro něj požadavek nezbytný a zásadní, bez kterého by protivník na pravidla uklidnění nepřistoupil. Další nezbytnou podmínkou je nutnost kladného přesvědčení oponenta, že podněty, které mu stát vysílá, jsou pro něj dobré a výhodné pro oba, to znamená, aby nebyly pobídky vnímány jako trik, kterým jen stát odvádí pozornost od důležitějšího tématu (Rock 2002: 163-164).

Posledním pravidlem úspěchu appeasementu je to, že stát, provádějící appeasement, by měl mít schopnosti, kapacity a především i ochotu poskytnout dostatečné pobídky, které by se střetly s potřebami oponenta. Celkově ochota poskytnout nějaký druh koncesí je velmi závislá na domácí politice a široké veřejnosti uvnitř státu, prosazující appeasement. Například při invazi do Kuvajtu se Bushova administrativa zdráhala využít ekonomických pobídek k režimu Saddáma Husajna z toho důvodu, že takové jednání by bylo velmi nepopulární a kritizované jak Kongresem, tak i americkou veřejností (Sciolino – Gordon 1990).

1.6 Teorie odstrašení

Teorie odstrašení (*deterrent strategy*) je často vykládána jako opak či vyvážení teorie zklidnění. Tato teorie ve své podstatě říká to, že použití síly nebo i hrozba takového kroku může protivníka donutit ke změně chování ve prospěch státu, který taktiku odstrašení využil. Stát se tak snaží odstrašením vyvodit u protivníka strach z následků, což mu může uškodit natolik, že se podvolí (Ludvík 2014: 30, 31).

Paul Kennedy i Rock, obhájci strategie appeasementu jako jedné z možných cest vedení zahraniční politiky, se snaží dokázat, že zklidnění napětí může fungovat jako velmi vhodná alternativa strategii odstrašení. Odstrašení je podle nich velmi

drahé jak na množství do války vynaložených peněz, tak i lidských životů, nehledě na to, že stát to velmi namáhá a vyčerpává, což může vést v dlouhodobé perspektivě i k poškození ekonomiky nebo dobré image státu. Jako příklad uvádí Rock USA a její zapojení ve válce ve Vietnamu. Participace do této války měla být ukázkou demonstrace síly nad Sovětským svazem a ochraně demokratických hodnot ve světě. Kromě toho, že bylo zapojení USA do války později vykládáno jako jeden velký omyl a americké vytyčené cíle o obraně demokracie nebyly viděny ani tak idealisticky, jako spíše negativně, mnozí odborníci se navíc domnívají, že značné investice do vojenského zbrojení v jihovýchodní Asii měly být využity spíše do americké masové produkce. Díky této válce se poškodila americká ekonomika, a i to může být jednou z příčin, proč Spojené státy, jako hegemonická velmoc, od této doby začíná postupně upadat. Proto si Paul Kennedy všímá, že strategie zklidnění napjatých vztahů může být pro stát, který ji aplikuje, mnohem ekonomičtější, a tím i výhodnější, než uplatnit válečný útok jako ukázkou reputace a síly (Kennedy 1988: 521-523, Rock 2002: 8).

Nicméně, politika appeasementu podle Stephena Rocka není jen politikou ustupování a uklidňování. Domnívá se, že pokud appeasement na agresora neplatí, stát nevykazuje tendence smíření, zmírnění požadavků či spolupráce, je vhodné appeasement vyvážit metodou odstrašení, tedy deterrence strategií. Uplatnění jednotlivých strategií by mělo vyjít ze správného rozpoznání motivů a typu oponenta. Pokud appeasement přestává být efektivní nebo se odchyluje od svých cílů ve prospěch oponenta, je možné strategii změnit, aby se agrese nevyhrotila. Použití strategie deterrence či appeasementu je možné zanést do tabulky dle angažovanosti států ke zbraním a k rozsahu cílů, který chce stát dosáhnout (Rock 2002: 8).

Tabulka č. 2 Appeasement vs Deterrence			
		Rozsah záměrů a cílů	
		Malý	Velký
Angažovanost ke zbraním	Malá	Možné použít appeasement i deterrence	Deterrence
	Vysoká	Appeasement	Není možné použít ani appeasement ani deterrence

zdroj: Rock, Stephen (2002).

Pokud oponentský stát vykazuje malou angažovanost ke zbraním i rozsahem cílů, je možné na stát použít jak zklidnění, tak i zastrašení. Příkladem může být například Argentina ve falklandské krizi. U velkého rozsahu cílů oponentského státu se naopak využívat appeasement vůbec nevyplatí, jelikož na tyto pobídky nebude dobře reagováno. Nacistické Německo kupříkladu, které se může zařadit do kategorie vysoké vojenské angažovanosti a snaze o hegemonii a změnu světového řádu, se nehodí ani zklidnit, ani zastrašit. Jeho extenzivní hrozby a ataka střední a východní Evropy si žádala vyřešit tuto krizi vojenskou aliancí. Velkou přílnavostí ke zbraním hromadného ničení a vojenskému sektoru se zdá být velké množství států. Na tyto státy lze appeasement uplatnit (například USA, KLDK, Rusko), naopak při velkém rozsahu cílů a malému spojení s vojenským sektorem se využívá spíše deterrence model (Rock 2002: 175-177).

1.7 Státy chamtivé vs. státy nejisté, jako metoda uplatnění appeasementu

Na některé státy je namáhavější uplatnit appeasement než na jiné. To vše záleží na motivech, které je vedou chovat se v mezinárodním prostředí agresivně. Dle motivů chování však můžeme odlišit dva typy států: chamtivé a z bezpečnostního hlediska nejisté. To vše nám určuje tabulka číslo dvě a tři vyznačená níže.

Tabulka č. 3 Typy agresorů			
		Základní motivace	
		Bezpečnost	Chamtivost
Požadavky	Malé	Stát nejistý	Stát revizionistický
	Běžné	Stát vystrašený	Stát expanzionistický
	Velké	Stát paranoidní	Stát hegemonický

zdroj: Rock, Stephen 2002

Chamtivé státy jsou státy, které se typicky necítí být z bezpečnostního hlediska ohroženy, pouze mají materiální zájmy. Většinou se jedná o zabránění či rozšíření vlastního teritoria, zisk nerostných a přírodních zdrojů nebo expanzi obchodu. To státy nejisté mohou také usilovat například o území, ale nečiní tak z důvodu pouhého zisku teritoria, ale s cílem zaručit si jejich budoucí existenci. Základní motivy odlišit můžeme, státy však jen málokdy patří jen do jedné z vytvořených kategorií. I stát vědom si obav z vlastní existence může být chamtivý a zahrnovat se tak v obou definicích, stát navenek chamtivý si může být v jádru velmi nejistý (Rock 2002: 156).

Tabulka č. 4 Zklidnění napětí oponenta	
Povaha protivníka	Potenciál k appeasementu
Revizionistická	Vysoký
Expanzionistická	Průměrný až nízký
Hegemonická	Velmi nízký až žádný
Bezpečnostně nejistá	Vysoký
Paranoidní	Velmi nízký až žádný
Vyhledávající válku	Žádný

zdroj: Rock, Stephen (2002).

Pokud primárním motivem státu je hrozba vojenskou silou a touha po válce, můžeme stát označit za stát vyhledávající válku. Jejich cílem není pouze uspokojení na základě materiálních zisků nebo zlepšení jejich bezpečnosti, je to válka. Právě to byl případ Německa z roku 1938. Hitler se rozhodl, že území střední a východní Evropy bude získáno vojenskou silou, nikoliv pobídkami. Appeasement na stát vyhledávající válku pak tedy nefunguje, jen oddaluje jejich zamýšlený záměr (Rock 2002:156-157)

Naopak existují chamtivé státy, u nichž je využití appeasementu velmi efektivní. Jsou to takové státy, jejichž cíle a požadavky jsou omezené – tyto státy můžeme nazývat revizionistickými. Státy revizionistické mají za cíl pouze malé, mírné změny, které nemají v mezinárodním systému radikální dalekosáhlé následky. Státy expanzionistické mají naproti státům revizionistickým ambice rozsáhlejší, jejich cíle se však nesnaží o změnu mezinárodních pořádků. O změnu mezinárodních pravidel se snaží státy hegemonické. Ty se pak snaží o velké změny v distribuci statků v mezinárodním systému proto, aby jako stát získaly ve společenství dominantní pozici velmoci (Rock 2002: 156-157).

Stejně můžeme odlišovat i státy, které jednájí agresivně z důvodu zachování si vlastní bezpečnosti. Pokud stát vyžaduje jen malé ústupky k dosažení bezpečnosti, je nazýván státem nejistý (insecure), jestliže je potřeba rozsáhlejších ústupků, jedná se o stát vystrašený. Poslední kategorií je stát paranoidní. Ten vyžaduje extrémní koncese a ústupky, například nutnost vzdát se suverenity ve prospěch onoho státu či jednostranné odzbrojení. Samozřejmě nutno dodat, že žádný stát nespadá přesně do jedné kategorie, naopak. Většina států se v mezinárodním prostředí chová agresivně jak z bezpečnostních, tak i chamtivých cílů. Nejlépe se pak pracuje se státy revizionistickými a bezpečnostně nejistými, jelikož ústupky u obou těchto typů států nejsou tak dalekosáhlé jako u zbylých a po správném vykázání appeasementu a naplnění jejich cílů se napětí zklidní (Rock 2002: 158).

1.8 Shrnutí

Tato diplomová práce se věnuje studii Stephena Rocka a jeho ucelené typologii výzkumu appeasementu. V rámci zachování jeho pohledu na tento koncept je důležité stanovit si samotné definiční znaky appeasementu. Rock vidí appeasement jako politiku postupného snižování a zklidňování napětí s protivníkem tím, že se postupně bude stát snažit o odstranění příčiny konfliktu a neshod. Appeasement však podle něj nevyžaduje ústupky pouze jedné ze stran, i opoziční strana může reagovat na politiku zklidnění kompromisem a nabídkou na alianční přátelské vztahy. Stát, který uplatňuje politiku appeasementu, je však obvykle iniciativnější a obětuje tak svými koncesemi zpravidla více než protistrana.

Tím, že stát zvolí strategii appeasementu, nezvolí jen zahraniční diplomacii plnou koncesí, pobídek a ustupování agresivnější straně. Politiku appeasementu je nutné po čase reevaluovat, aby byla schopna reagovat na chování státu v průběhu času. Chování cílového státu by se mělo podrobovat testům, zda stát reaguje na politiku kladně. Pokud zhodnocením protistrany dojde stát k tomu názoru, že appeasement na jeho agresivní chování nemá vliv, je třeba tuto strategii opustit a zaměnit ji za strategii zastrasování neboli deterrence model, který často se zklidněním konotuje. Stephen Rock nejenže obhájí nutnost změny strategie, pokud na agresivní stát strategie pobídek nefunguje, přikládá také ještě typologii států, u kterých je malá či velmi žádná pravděpodobnost na účinnost této teorie. Pokud má stát hegemonické tendence či se se strachem o svou bezpečnost chová paranoidně, je jen velmi malá pravděpodobnost, že by appeasement uplatňovaným na tyto státy fungoval. Naopak státy s revizionistickou povahou nebo státy bezpečnostně nejisté mají vysoký potenciál k tomu, aby strategie zafungovala.

Pokud by teorie zklidnění na oponentský stát nefungovala efektivně, strategie by se měla změnit, nejčastěji za strategii donucovací. Deterrence strategie musí dát jistě najevo, že agresivita a nedostatek spolupráce na řešení krizové situace mají své důsledky. Přesto by se měl agresorský stát vést k tomu, že výhody spolupráce

jsou přece jen silnějším stimulem. Pokud se stát rozhodne například prostřednictvím verbálního napadání, ekonomických sankcí, či vojenským útokem oponentský stát donutit k opuštění agresivního chování, musí být chování státu vykonat donucovací strategie důvěryhodné. Pokud oponentský stát vycítí, že stát uplatňující deterrence model nemá dostatečné kapacity na splnění výhružek, může to mít velmi vážné důsledky, které se příkladem naplno projevíly ve 30. letech minulého století.

2. Případová studie americké zahraniční politiky vůči Severní Koreji

Severní Korea je již po několik desetiletí státem, který je skloňován jako jeden z nejizolovanějších a nejtajnějších režimů na světě. Jedná se o jednu z mála zemí, která je pod taktovkou komunistické diktatury. Po korejské válce v čele s prvním vůdcem nově vzniknuvší země Kim Ir Senem přijala země jako oficiální ideologii filozofii čučche, která je definovaná jako národní učení o ekonomické a diplomatické soběstačnosti, spoléhání se na vlastní zemědělské nerostné a technologické zdroje, nutnost kolektivní sounáležitosti a nadřazenost společnosti nad jedincem (Global security 2015). Ačkoliv se Severní Korea již od počátku svého vzniku potýká se špatnou hospodářskou situací, chronickým nedostatkem surovin a technologický boom, který v sedmdesátých letech zažívala celá východní Asie spolu s Jižní Koreou, se KLDK vyhnula, jeden sektor jejich hospodářství si vedl více než dobře (CIA 2018). A s ohledem na filozofii čučche a na potřebu zachovat si vlastní bezpečnost, byl tím rozvíjejícím se sektorem, na který se kladl velký apel, jaderný program a vojenské balistické střely.

Je až s podivem, že Korejská lidově demokratická republika formálně patřila v době studené války do Hnutí nezúčastněných zemí, což byly státy, které se formálně snažily vymezit se proti soupeření USA a SSSR. Dávaly tak najevo, že nechtějí mít žádný podíl na tomto konfliktu a že si přejí být nezávislými a neutrálními aktéry (NTI 2018a). Severní Korea si však v této době se Sovětským svazem vybuodovala blízké vztahy, které jí kromě různých forem pomoci zajistily i bezpečnostní garance. Po pádu Sovětského svazu však tohoto spojence ztratila a k zajištění bezpečnosti si začala intenzivně hledat jiné cesty, především tím, že se od 90. let snažila o vybudování svého vlastního celistvého jaderného programu, který by jí z jejich perspektivy zajistil bezpečnostní nezávislost (Klimko 2006: 68). Vývoj jaderného arzenálu však kritizovaly Spojené státy a prostřednictvím multilaterálních jednání a spolupráce a diplomacie se snažily o to, aby Severní

Korea od svých ambicí upustila. I přes velmi vážné krize a změny nálad a chování na severokorejské straně vše nasvědčovalo tomu, že by mohlo být docíleno příměří. Vše se pak změnilo v roce 2002, kdy George Bush mladší díky popudu teroristických útoků, které se odehrály 11. září, zařadil Severní Koreu spolu s Irákem a Íránem mezi osu zla. Jeho památný výrok je i dodnes velkým předělem, jelikož velmi krátce ve své funkci ukázal prstem na tři země a obvinil je z vývoje zbraní hromadného ničení a podpory mezinárodního terorismu. Jasně tak dal najevo, že se na tyto státy ve své zahraniční politice zaměří a bude bojovat za odzbrojení těchto zemí (The Economist 2002, NSS 2002: passim).

2.1 Motivy USA pro zrušení jaderného programu KLDK

Proč ale zrovna Spojeným státům záleží na tom, aby tyto státy jaderné zbraně nevladnily? Možná vysvětlení jsou dvě. Spojené státy ve svých národních strategiích často využívají frázi, které budí dojem, že USA je jako stát silně idealistický, uplatňující zahraniční politiku dobrého mezinárodního občana, který prostřednictvím své vojenské a ekonomické síly dokáže zasáhnout proti nekalým teroristickým subjektům a nevyzpytatelným diktaturám, které ohrožují celý svět. Boj proti nedodržování mezinárodního práva a mezinárodních smluv, terorizování svých vlastních občanů a porušování lidských práv berou Spojené státy jako své morální poslání, jako jednoho z mála států, který je toho v dnešním světě hoden (NSS 2002: 13).

Druhým, mnohem pragmatičtější důvodem pro boj proti jadernému programu v Severní Koreji je ten, že si jsou Spojené státy vědomy velké démonizace sebe jako státu a následnému bezpečnostnímu riziku, pokud se na tento aspekt nebude brát ohled. V rámci vládní propagandy jsou Spojené státy nepřitelem číslo jedna. Američané jsou podle ní imperialistickým národem, toužícím po moci a pro udržení válečného stavu ve světě, jejímž prostřednictvím se vyžívají v mučení lidí. Severní Korea tak systematicky využívá strach z vnější hrozby, aby

podněcovala k národní hrdosti a jednotě a izolaci od vnějšího světa (Lee 2017). Při příležitosti oslav narození jejich vůdců či docílení nového pokroku jsou na sjezdech vládnoucí komunistické strany promítána několikaminutová videa, která vyobrazují severokorejské rakety, vojáky a bojová letadla, které v dalším stříhu cílí na Kapitol či Bílý dům. Poté, co zaměří Washington do svého hledáčku, namíří na něj své rakety a americké hlavní město se nalézá v plamenech (International Business Times 2013). Jejich USA jsou tak středobodem veškerého negativního zájmu. Pokud by se podařilo KLDR vyvinout nosiče jaderného arzenálu a vylepšit naváděcí systém, který by byl schopen dlouhého doletu, jako první by mohla mít KLDR v hledáčku právě pevninu USA či jejich spojence - Japonsko nebo Jižní Koreu. I přesto, že se možnost skutečného útoku na USA a ostatní státy v regionu jeví jako velmi nepravděpodobná, jelikož by samotný útok velmi poškodil i Severní Koreu, tato okolnost tu přesto je, a USA se tak ocitá sama v bezprostředním nebezpečí (BBC 2015).

Severní Korea je též hodnocena jako jeden z nejvíce nevyzpytatelných a nepředvídatelných států, který nerespektuje mezinárodní normy a často zahajuje agresivní provokace bez zřejmého důvodu. Následně na toto chování pak vyjádří ochotu angažovat se ve vzájemných bilaterálních i multilaterálních vztazích a jednáních výměnou za koncese ve formě uvolnění sankcí, humanitární pomoci, pohonných hmot nebo jiných zdrojů. Režim pak slíbí demontáž jaderných reaktorů nebo slíbí, že odstraní jakýkoli klíčový problém, který brání v mírových vztazích a po pár měsících odhalí další provokaci. Uvede další jaderné zařízení nebo test balistických střel, a kolotoč vzájemných vyjednávání dohod, koncesí a provokací pokračuje (Hong 2011).

Další aspekt nevyzpytatelnosti KLDR v jaderném zbrojení je ten, že je jedinou zemí na světě, která odstoupila od takzvané Smlouvy o nešíření jaderných zbraní⁶ (NPT), aby ve svém programu pokračovala stále sofistikovanějšími inovacemi jaderného arzenálu. Smlouvu o úplném zákazu jaderných zkoušek⁷

⁶ Treaty on the Nonproliferation of Nuclear Weapons (NPT)

⁷ Comprehensive Nuclear Test-Ban Treaty

(CTBT) Severní Korea též porušuje, v září 2017 provedla již šestý jaderný test, přičemž v testu posledním použila jadernou zbraň s použitím termonukleární reakce⁸ (NTI 2018c). Situaci okolo jaderného zbrojení také znesnadňuje fakt, že z důvodu velké izolace země od zbytku světa, utajování faktů, či naopak možné vypuštění cílených dezinformací, je korejský jaderný program pouze obklopen dohady a nejasnostmi. Též neexistuje žádná korejská jaderná doktrína, KLDR si svůj vývoj pečlivě tají a mezinárodní společenství spolu se zahraničními médii znají jen tolik informací, které jim vláda chce poskytnout. Často se ostatní státy domáhají vysvětlení až poté, co samy zaregistrují vojenskou a jadernou provokaci, například v souvislosti s dalším testem balistických raket (Klimko 2006:75,77).

2.2 Motivy KLDR pro vývoj jaderných zbraní

Motivy, které vedly Severní Koreu k vývoji jaderných zbraní, můžeme rozdělit do dvou období, a to na období během a po studené válce. Během studené války měla Severní Korea bezpečnostní záruku v podobě „Velkého bratra SSSR“, která svým odstrašujícím jaderným potenciálem zajišťovala bezpečnostní jistoty KLDR. Dohoda o vzájemné vojenské pomoci byla podepsána již na počátku šedesátých let a Sovětský svaz v ní deklaroval použití všech dostupných vojenských prostředků v případě napadení. Následně na tuto dohodu podepsala Severní Korea obdobnou smlouvu i s Čínou (Klimko 2006: 71).

Těmito smlouvami byly zajištěny bezpečnostní záruky, a proto strach z vnějšího napadení patřil v době studené války k těm nejmenším motivům pro jaderné

⁸ Termonukleární zbraň je takový typ jaderné zbraně, při které je využívána fúze lehkých jader, jako jsou například deuterium či tritium. Díky této reakci má zbraň větší výbušný potenciál než v běžné štěpné jaderné zbraně. Je také často označována jako stupňovitá zbraň, jelikož počáteční štěpná reakce je jen první stupeň, ten pak vytváří podmínky, za kterých může dojít k termonukleární reakci. Tento typ zbraně je také nazýván jako vodíková bomba (NTI 2018c).

zbrojení. Jedním z hlavních motivů v této době mohl být takzvaný nukleární symbolismus. Samo vlastnictví jaderné zbraně dle tohoto fenoménu je vnímáno velmi kladně, jelikož státu zvyšuje prestiž, dodává mu vysoké postavení na mezinárodní scéně. Stát vlastnictvím jaderných zbraní potvrzuje sílu vlastní státnosti, speciálně u Severní Koreje je jaderná zbraň vnímána jako symbol národní hrdosti, pokroku a technologické zdatnosti, která činí z tohoto státu jeden z nejvyspělejších na světě. Motivy pro jadernou profileraci KLR byly a dodnes i jsou sociálně vykonstruované. Severní Korea viděla u jiných aktérů jadernou zbraň a přirovnala si ji k vlajce, leteckým společnostem, olympijským týmům, zkrátka něčemu, v co věří, že když vlastní jiné moderní státy, musí je mít jako legitimní stát také (Frey 2006: 4,5,17).

Dalším důvodem pro získání jaderných zbraní je použití v národní ideologické propagandě. Jejich vůdce je tak viděn jako schopný bojovník, který se svým počínáním na poli jaderného výzkumu snaží ochránit své obyvatelstvo před okolním světem, které je vůči státu (v rámci propagandistických postojů) přirozeně nepřátelské. Demonstrace síly a odhodlanosti postavit se velké výzvě ochrany jejich režimu dává obyvatelům země i vládnoucí straně popud národní jednoty nutnosti militarizace i v běžném životě.

Po studené válce se motivy mění. Sovětský svaz se rozpadl, a tak odpadá jeden z největších odstrašujících aktérů a Čína dává v této době najevo nezáměr o nutnost vojenské pomoci v případě napadení KLR. Během studené války byla pro KLR jaderná zbraň pouze ofenzivní jednotka, která měla jednou sjednotit obě Koreje pod taktovkou komunistické vládnoucí třídy. Po studené válce se ale z jaderné zbraně stává defenzivní nástroj k ochraně vlastní bezpečnosti a suverenity. Od této chvíle se Severokorejci snaží o plné nastartování jaderného programu, jelikož je jejich vitálním zájmem být sami odstrašující silou a dokázat odrazit případný nepřátelský útok (Cha 2002: 224-215).

V dnešní době jsou motivy na vlastnictví jaderných zbraní v Severní Koreji kombinací všech tří faktorů. Zajištění bezpečnosti bude asi jedním z hlavních

motivů, stejně jako ten, že se KLDR snaží svým jaderným arzenálem odstrašit své protivníky, zejména však USA a Jižní Koreu. Pro zdůvodnění vývoje jaderného programu však korejská vláda používá stále propagandistický motiv nutnosti ochrany země proti nepřítelům a vykazuje jadernou sílu jako jedinou možnou cestu, jak dosáhnout vlastní suverenity.

2.3 Historie vývoje severokorejského jaderného zbrojení

Historie jaderného programu se v Severní Koreji datuje až do padesátých let minulého století. Už ihned po vzniku nového státu byl zřízen Institut pro výzkum atomové energie, jehož zkoumání se mělo zaměřit na využití jaderných izotopů v zemědělství, průmyslu a medicíně. V roce 1956 pak podepsal Sovětský svaz s Pchjongjangem zakládající listinu Společného institutu, který měl spojit jaderný výzkum obou zemí. KLDR díky této spolupráci vysílala své vědce do SSSR, kterým bylo umožňováno školení v oblasti jaderných technologií. V roce 1959 spolu tyto dvě země podepsaly dohodu o mírovém využívání jaderné energie, která obsahovala ustanovení o vytvoření jaderného výzkumného komplexu v severokorejské provincii Yongbyon (NTI 2018a).

S postupem času se sovětská a severokorejská spolupráce prohlubovala. V roce 1962 obdržela KLDR od Sovětského svazu jaderný reaktor IRT-2000, který byl uveden do provozu tři roky poté. Od této chvíle začínají severokorejští vědci s výzkumem jaderného paliva a vlastním vývojem jaderných zbraní (NTI 2018a). Od devadesátých let musel být severokorejský jaderný program kvůli problematickému jednání kontrolován. Díky tomu, že Severní Korea byla členem Mezinárodní komunity pro atomovou energii, musela svolit k bezpečnostním inspekcím a sestavit prohlášení o svých jaderných zařízeních, materiálech a poskytnout organizaci nahlédnutí do jejích spisů. Mezitím v roce 1991, tedy po pádu komunismu, oznámily Spojené státy, že z Jižní Koreje stáhnou své rozmístěné jaderné zbraně, následkem čehož podepsal Soul s Pchjongjangem

úmluvu o denuklearizaci na celém území Korejského poloostrova (Klimko 2006: 69).

V roce 1993 byl Mezinárodní komunitě pro atomovou energii (MAAE) odmítnut přístup k podezřelým lokalitám pro odsun jaderného odpadu v Severní Koreji, agentura proto požádala Bezpečnostní radu OSN, aby povolila zvláštní inspekce přímo pro tento případ vyšetřování. V okamžité reakci na tuto událost oznámila Severní Korea svůj záměr odstoupit od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Po intenzivních dvoustranných jednáních se Spojenými státy Severní Korea oznámila, že k odstoupení od smlouvy nakonec nedojde. Za to, že však ustoupila, požadovala koncesi. V rámci vyjednávání se nakonec dohodly na tom, že umožní spolupráci s inspektory MAAE, aby dohlíželi na severokorejské jaderné činnosti, ale odmítla povolit inspekce, které by mohly ověřit jadernou činnost v minulosti (Smith 1993).

Dalším velkým počinem americké administrativy, která se přímo vztahovala ke krizi s organizací MAAE v roce 1993, byla takzvaná Rámcová dohoda. Série vyjednávání mezi Spojenými státy a Severní Koreou o spolupráci s inspektory MAAE byly ukončeny dohodou, kterou Severní Korea souhlasila, že zmrazí vývoj a rozebere ze svých jaderných reaktorů své grafitové tyče, pokud za to Washington slíbí dodání 500 tisíc tun těžkého topného oleje a dodá dva lehkovodní reaktory na výrobu elektrické energie v hodnotě čtyř miliard dolarů (Rock 2002:128, Bureau of Arms Control 1994).

Podle dohody však musí za tento ústupek důsledně přijímat takovou politiku, která povede k dodržování společné deklarace severojižní denuklearizace s tím, že vyloučí možnost držení jakýchkoli jaderných zbraní, které by mohly vést k případnému bezpečnostnímu riziku. USA se dále též zavázaly o skončení izolace Severní Koreje od zbytku světa a o navázání společných politických ekonomických a diplomatických svazků, které by měly vést k dobrým obchodním vztahům mezi oběma zeměmi (Bureau of Arms Control 1994).

Právě toto dlouhodobé vyjednávání Spojených států a KLDR v devadesátých letech byl podle Stephena Rocka počín úspěšného appeasementu. I přesto, že v průběhu negociací padly několikrát z obou stran výhrůžky⁹, Rámcová úmluva byla podepsána a na téměř deset let zmrazila vývoj jaderných zbraní v Severní Koreji, což je bráno jako velký úspěch. V té době byla úmluva brána jako čin velkého historického rozsahu, jelikož měla zbořit nedůvěru a nepřátelství, které mezi těmito dvěma zeměmi panovalo již velmi dlouho. USA si též od navázání obchodních vztahů a proudění možných amerických investic slibovaly revitalizaci severokorejské ekonomiky (Rock 2002: 144).

Vzájemné napětí mezi těmito státy však nezmizelo a s Rámcovou dohodou přestávaly být spokojené obě strany. Spojeným státům vadily odložené inspekce, které by mohly zkoumat pravou podstatu vývoje jaderných zbraní v KLDR, a ta se naopak neuspokojila s lehkovodními reaktory, které neměly takovou účinnost, jakou by si stát přál. Do takovýchto vzájemných relací nastupuje nově zvolený prezident George Bush mladší a vzájemné vztahy se s jeho administrativou znovu razantně změň (NTI 2018a).

2.4. Administrativa George Bushe mladšího

Bushova administrativa během svého působení aplikovala dvě velmi odlišné až protichůdné politické strategie vůči Severní Koreji. První přístup byl charakterizován postoji, které dávaly najevo velkou neochotu angažovat se ve vyjednávání se Severní Koreou s tím, že se USA stavěla ke KLDR nepřátelským postojem vůči režimu. Toto bylo také do velké míry ovlivněno teroristickými útoky na New York v roce 2001 a vidiny KLDR jako jednoho ze států osy zla. Druhá strategie zahraniční politiky vůči KLDR byla zahájena během druhého funkčního období Bushovy administrativy. Tato politika zdůrazňovala nutnost angažovanosti a diplomatického řešení situace (Lee 2008: 65-66).

⁹ Clintonova administrativa volala po mezinárodních ekonomických sankcích proti KLDR, a to z toho důvodu, že inspektoři MAAE uvedli, že se Severokorejci snažili zničit důkazy o tom, zda opravdu zničili všechny materiál na přípravu jaderné bomby. Severní Korea se nechala slyšet, že bude ekonomické sankce brát jako válečný akt a pohrozila útokem na Jižní Koreu (Gordon 1994).

Ačkoli se v druhé polovině Bushovy vlády vyzdvihovala vstřícná politika vůči Severní Koreji, diskuze a angažovanost, v celém osmiletém období panuje velká skepse o její efektivitě. Mnoho politických činitelů se domnívalo, že Severní Korea nemá v úmyslu vzdát se jaderného programu. Mnoho z nich bylo také v zásadě proti tomu, aby administrativa poskytovala pobídky nebo odměňování Severní Koreji. Režim byl podle nich nenávislný vůči USA a i přesto, že by koncese mohly znamenat ve společných relacích určitý pokrok, jaderné zbraně budou v KLTR pořád na pořadu dne a tématem číslo jedna (Revere 2013: 5-6).

V počátcích nové Bushovy administrativy se uskutečnilo v Bílém domě diplomatické setkání s jihokorejským prezidentem Kimem Dae-jungem. George W. Bush poté oznámil novinářům, že se v budoucnu pokusí nalézt mezi Severní Koreou a USA společný dialog, vyjednávání ale nejdříve bude předcházet ověření platnosti a účinnosti stávající Rámcové dohody, kterou uskutečnil v předchozím období Bill Clinton. Bush také poznamenal, že dá podnět k reevaluaci současného počínání Pchjongjangu ve smyslu dodržování všech podmínek této dohody. Na tento nový tón politiky Washingtonu reaguje Severní Korea prohlášením vydaném korejskou centrální zpravodajskou agenturou ve znění, že se USA chová velmi nepřátelsky a poznamenala též, že se Bushova administrativa snaží pouze znemožnit případnou severojižní spolupráci, čímž bude Severní Korea plně připravena jak na společný dialog, ale i na válku (Arms Control Association 2018a).

Prezident Bush v červnu roku 2001 v tiskové zprávě oznamuje, že přezkum aktivit KLTR byl dokončen a že USA bude od této chvíle odhodlána pokračovat v seriózních rozhovorech o široké agendě raketového programu se Severní Koreou a její konvenční vojenskou pozicí. Tento předpoklad k angažovanosti byl počátkem takzvaných šestistranných rozhovorů (Wertz-Gannon 2015). Dva měsíce po tomto konstatování však americké Ministerstvo zahraničí oznamuje, že ukládá nové obchodní sankce dle zákona z roku 2000 o nešíření jaderných zbraní na severokorejskou společnost Changgwang Sinyong za nespécifikované přenosy raket z KLTR do Íránu. Sankce zakazují jakémukoli americkému

subjektu obchodovat se severokorejskou firmou, která byla potrestána již na začátku roku 2001 za přenos raket (Arms Control Association 2018a).

Vyvolání ještě větších tenzí v korejsko-amerických vztazích způsobil projev prezidenta George W. Bushe v lednu 2002, který byl uskutečněn v reakci na jeden z nejhorších teroristických útoků v dějinách USA i celého světa. I přesto, že útok na Světové obchodní centrum neměl spojitost se Severní Koreou, prezident Bush se přesto o tomto režimu zmínil a dal mu nálepku státu takzvané *osy zla*, což jsou tři státy (Írán, Irák a KLDK), které svou povahou, chováním a podporou mezinárodních teroristických skupin ohrožují mír ve světě. „*Některé z těchto režimů jsou od 11. září docela tiché, ale my známe jejich pravou povahu. Severní Korea je ozbrojeným režimem se střelami a zbraněmi hromadného ničení, zatímco její občané hladoví*¹⁰“ (George W. Bush dle Washington Post 2002).

USA se navíc obávala, že by Severní Korea mohla vyvíjet program na obohacený uran, který by uspíšil vývoj jaderné zbraně. Americké tajné služby zjistily, že mezi Pákistánem a KLDK proběhla výměna obohaceného uranu výměnou za technologii balistických střel. I přesto se USA i Severní Korea setkávaly na bilaterální úrovni. Právě z toho důvodu informoval při jedné z návštěv náměstek ministra zahraničí pro pacifické a východoasijské záležitosti James Kelly, že Severokorejci program na výrobu obohaceného uranu připouštějí. Ministr zahraničí Colin Powell pak vydal prohlášení, že Spojené státy následkem této informace pozastavily na konci roku 2002 dodávky těžkých topných látek, které měly být každým rokem dodány v rámci Clintonovy Rámcové dohody z roku 1994. Severní Korea na to reagovala tím, že oficiálně od Rámcové dohody ustoupila, zrušila zmrazení svých jaderných zařízení a vyhnala ze země inspektory MAAE (CNN 2002, Wertz - Gannon 2015).

¹⁰ „*Some of these regimes have been pretty quiet since September 11, but we know their true nature. North Korea is a regime arming with missiles and weapons of mass destruction, while starving its citizens*“ (George W. Bush dle Washington Post 2002).

2.4.1 Šestistranná jednání

I přesto, že vztahy mezi Severní Koreou a USA byly po opuštění Rámcové dohody v roce 2003 více než napjaté, ještě v tomto roce se na popud Číny začalo jednat o možných mnohostranných dialozích. Nejdříve byly ve formě trilaterálních jednání a obsahovaly Čínu, Severní Koreu a Spojené státy, později zahrnuly i Japonsko, Rusko a Jižní Koreu. První kola jednání tedy začala v roce 2003, díky napětí mezi Severní Koreou a USA však žádných výsledků a kompromisů dosaženo nebylo (NTI 2018a).

Severní Korea vyzývala Spojené státy, aby s ní uzavřely smlouvu o neútočení, normalizovaly bilaterální diplomatické vztahy, zdržely se ekonomických a obchodních sankcí, dokončily lehkovodní reaktory dle Rámcové smlouvy, obnovily dodávky palivového oleje a zvýšily potravinovou pomoc. Pchjongjang pak na oplátku navrhl upuštění od svých jaderných zařízení, stejně jako testování a vývoz raket (Arms Control Association 2018a). USA však na tyto podmínky nepřistoupily a to především z důvodu provokace Severní Koreje. V průběhu vyjednávání totiž uzavřel svůj pětimentwattový reaktor s tím, že z něj odstraní vyhořelé palivo. To by nebylo v rámci denuklearizační politiky nic špatného, kdyby z reaktoru neodstranila velké množství vyhořelého paliva, které dokládá, že by KLDK mohla díky tomu vyrobit přibližně jednu až tři jaderné zbraně. V roce 2005 byl navíc reaktor znovu v provozu (NTI 2018a).

První úspěch v šestistranném jednání byl dosažen až v roce 2005. Ve společném prohlášení všech zemí se Pchjongjang zavázal upustit od vývoje všech jaderných zbraní a jejich existujících programů, znovu podepsat mezinárodní smlouvu o nešíření jaderných zbraní a zavázat se ke spolupráci s odborníky, kteří budou v rámci Mezinárodní agentury pro atomovou energii (IAEA) dohlížet na jejich jaderné reaktory. Na oplátku získala Severní Korea bezpečnostní záruky Spojených států o neútočení. Ty navíc i s Japonskem přislíbily, že podniknou kroky k normalizaci svých diplomatických vztahů a Jižní Korea nabídla dodávku dvou milionů kilowattů elektřiny (Gross 2005).

Severní Korea podmiňovala konec jaderného programu potravinovou a energetickou pomocí od ostatních států, které se zúčastnily šestistranných rozhovorů, navíc též po USA partikulárně požadovaly nainstalování lehkých vodních reaktorů, které byly přislíbeny už z Rámcové dohody z roku 1994. Spojené státy však s tímto krokem nesouhlasily. Trvaly na stanovisku o nainstalování reaktorů až poté, co si budou jisty, že KLDR svým počínáním upustila od jaderného snažení. Severní Korea navíc dialogy s USA bojkotovala, jelikož Spojené státy zmrazily účty Pchjongjangu u banky v Macau, z důvodu důvodného obvinění praní špinavých peněz (Kim 2012).

Krize mezi USA a KLDR se nadále zhoršovala, v roce 2006 proběhl v oblasti Punggye-ri na severu Koreje první jaderný test, následkem čehož uložila Rada bezpečnosti Pchjongjangu ekonomické sankce. Rezoluce byla vypracovaná Spojenými státy a bránila prodeji nebo přenosu materiálu, který by mohl být použit k výrobě jaderných, biologických a chemických zbraní. Také zakazovala vycestování do ostatních států světa lidem, kteří měli co do činění s jaderným programem (Hoge 2006).

Po osmnácti měsících od ekonomických sankcí se v roce 2007 uskutečnilo již páté kolo šestistranných jednání. Výsledkem diskuze byl poměrně slibný Akční plán na denuklearizaci KLDR. Severní Korea znovu slíbila, že uzavře jaderné zařízení v Yongbyonu s tím, že vyzve personál Mezinárodní agentury pro atomovou energii, aby prováděla nezbytný monitoring této věci. Dále se zavázala, že upustí od extrakce plutonia z palivových tyčí, které je nutné k dosažení jaderné zbraně. Jako koncese poskytnutá výhradně Spojenými státy byla otázka odstranění KLDR z amerického seznamu zemí, podporujících mezinárodní terorismus, přičemž měly obě tyto země začít nastartováním plných bilaterálních a diplomatických konexí. Strany jednání se též dohodly na velké pobídce, a to hospodářskými, energetickými a humanitárními dotacemi KLDR. V tomto ohledu se státy dohodly na poskytnutí okamžité nouzové energetické pomoci KLDR, která odpovídá 50 tisícům tunám těžkého topného oleje s tím, že

státy poskytnou ještě každoročně jeden milion tun topného oleje (U. S. Department of State 2007).

I tato série ústupků se však do velké míry nenaplnila. Ačkoliv Pchjongjang opravdu pod dohledem zahraničních médií zničil svůj jaderný reaktor v Yongbyonu, měl též do 60 dnů předložit prohlášení o odkrytí tajných zpráv o svém jaderném programu. KLDR však zprávu předložila až o šest měsíců později, v době, kdy byla již vyplacena akutní humanitární a energetická pomoc. V souvislosti se zprávou se hovořilo také o možnosti napojení KLDR na jaderný program v Sýrii (NTI 2018a). USA svůj záměr dodržely, a i přes značné problémové chování Severní Koreje s implementací akčního plánu potvrdily v roce 2008 vyškrcnutí KLDR ze seznamu států podporujících mezinárodní terorismus, čímž daly najevo ochotu ke spolupráci a dobrým diplomatickým vztahům (Cooper 2008).

2.5 Administrativa Baracka Obamy

Už při prezidentské kampani Barack Obama zdůraznil, že problematické země, za které označil Severní Koreu, Írán, Sýrii, Venezuelu a Kubu, budou hlavním bodem jeho zájmu hned v prvním roce jeho administrativy. Bushova diplomacie vůči Severní Koreji byla podle něj velmi špatná, jelikož přímá agresivní diplomacie nezlepší vztahy mezi dvěma státy, naopak, špatné diplomatické vztahy s KLDR jsou spíše horším potrestáním USA než Koreje samotné. Podle Obamy bude nejdůležitějším cílem jeho budoucí administrativy navázání jednání o denuklearizaci Korejského poloostrova a zabránění jaderných aktivit KLDR (Wertz – Gannon 2015).

Na rozdíl od Bushovy administrativy tužší a ostřejší diplomacie se tedy Obama chtěl projevit jako opak, vyjádřil ochotu se zapojit na Korejském poloostrově a angažovat se v bilaterálních jednáních s KLDR. Reakce Severní Koreje na nástup nového prezidenta do úřadu na sebe však nenechala dlouho čekat. V dubnu 2009 provedla KLDR raketový test s dlouhým doletem s názvem Taepodong-2.

Ačkoliv se start nezdařil, představoval velkou výzvu, jak se k této události postavit a jak ji zhodnotit (Revere 2013: 9). Nová administrativa měla v plánu jednat diplomaticky a v rámci dialogů, možné bylo také zahájení šestistranných jednání. O měsíc později se Severní Korea znovu projevila, a to tentokrát podzemním jaderným testem v květnu 2009. Rada bezpečnosti OSN odpověděla jednohlasně k přijetí rezoluce 1874, která odsoudila test a posílila režim sankcí zaměřený na Severní Koreu (Wertz – Gannon 2015).

Obavy o korejský jaderný program byly znovu oživeny o rok později. V roce 2010 totiž Pchjongjang prohlásil, že má vlastní program na obohacování uranu i přesto, že toto stanovisko dříve popřel. Obohacování uranu pak bylo oficiálně potvrzeno v listopadu roku 2010 americkou nevládní delegací pod vedením jaderného fyzika dr. Siegfrieda Heckera. Hecker potvrdil více než tisíc plynových odstředivých soustav, což byla zařízení na výrobu obohaceného uranu. Ačkoliv severokorejská vláda tvrdila, že zařízení je v provozu jen z toho důvodu, že vyrábí nízko obohacený uran pro použití v experimentálním lehkovodním reaktoru, dr. Hecker poznamenal, že tento typ uranu může být velmi snadno převeden jako palivo pro jadernou uranovou bombu (Wertz – McGrath 2018).

Zhoršování vztahů USA a KDR v roce 2010 však nekončilo. Na konci března 2010 byla potopena jihokorejská loď Cheonan, díky čemuž bylo zabito 45 jihokorejských mariňáků. K této události došlo u ostrova Baekryong, což je ostrov jižně od sporné korejské námořní hranice. Po krátké investigaci došla USA k závěru, že se jihokorejská vojenská loď Cheonan potopila z důvodu vystřelení torpéda severokorejskou ponorkou. Severní Korea se od této akce snažila distancovat s tím, že s touto událostí nemá nic společného. V reakci na tento incident podepsal Obama uplatnění tvrdých sankcí na KDR (Wertz – Gannon 2015). Sankce měly být uvaleny na obchodní vztahy, převážně na dovoz luxusního zboží do Severní Koreje. Severní Korea také při dovozu jakýchkoli výrobků do USA musí vlastnit zvláštní celní licenci, povolenou pouze od Úřadu pro kontrolu zahraničních aktiv oddělení Ministerstva zahraničí. V případě

probíhajících amerických sankcí se pak obchod vymezuje jen na potraviny, léky či humanitární potřeby. Peněžní aktiva jsou pro některé vybrané vysoké představitele a pohlaváry strany blokovány, pokud se jakkoli majetek dostane pod jurisdikci USA. Prodej zbraní i obchodní transfery vojenských výrobků jsou též mezi těmito dvěma státy v době sankcí přísně zakázány (Rennack 2011: 3- 5).

Spojené státy a Jižní Korea v reakci na tuto událost společně provedly řadu vojenských cvičení v oblasti Korejského poloostrova. Pentagon potvrdil, že tyto přehlídky námořní moci byly navrženy tak, aby Severní Koreji vyslaly jasné sdělení, že její agresivní chování nebudou tolerovat (Garamone 2010).

V červenci 2011 proběhla v rámci konference ASEAN neformální setkání jižních a severokorejských diplomatů. Obamova administrativa obnovila dvoustranné rozhovory se Severní Koreou ve snaze znovu zahájit jednání o vyloučení jaderných zbraní. Severní Korea překvapivě v jednáních projevila znovu velkou ochotu vrátit se k šestistranným rozhovorům a k tomu, že povolí prodiskutování jejich záměrů na obohacování uranu. Jednání byla dočasně zastavena z důvodu úmrtí Kim Jong Ila dne 17. prosince 2011. Po nástupu Kim Jong Una na post nejvyššího představitele země uspořádaly USA a Severní Korea řadu bilaterálních rozhovorů. Tyto rozhovory pak vyvrcholily takzvanou Dohodou o skokovém dnu¹¹, což měla být dohoda, která pozastavuje severokorejské jaderné testování, obohacování uranu a odpalování raket dlouhé vzdálenosti výměnou za velkou dodávku potravinové a humanitární pomoci (Park 2011). Spojené státy však stáhly nabídku potravinové pomoci poté, co se Severní Korea pokoušela spustit družici na oběžnou dráhu. USA považovaly spuštění vesmíru za porušení dohody (Myers – Sang-hun 2012). Severní Korea dále v prosinci 2012 úspěšně odpálila do vesmíru další raketu Unha, což vedlo Radu bezpečnosti OSN k usnesení 2087 požadující, aby Severní Korea ukončila své jaderné a raketové programy (Wertz – Gannon 2015).

¹¹ Dohoda nesla název skokový den z toho důvodu, že byla podepsána dne 29. 2. 2012, tedy v přestupný rok, kdy únor má o jeden den navíc než obvykle, a jež se opakuje pouze jednou za čtyři roky (NTI 2018b).

Od roku 2012 Severní Korea svým počínáním provokovala i šokovala USA, potažmo celé mezinárodní společenství. V únoru roku 2013 provedla KLDK v pořadí již třetí jadernou zkoušku, která se neobešla bez seizmické aktivity o velikosti 5,1 stupně Richterovy škály. Severní Korea vydala stanovisko, že úspěšně otestovala svou první lehčí miniaturizovanou atomovou bombu (NTI 2018a). V dubnu 2013 oznámila severokorejská státní média, že Pchjongjang znovu zahajuje svůj reaktor na bázi grafitových tyčí a zařízení na obohacování uranu v Yongbyonu. Do srpna 2013 satelitní snímky potvrdily parní ventilace z turbíny reaktoru a budovy generátoru (Hansen – Lewis 2013).

2.5.1. Kyberútok na Sony Pictures

Není to ale jen provokace na území Korejského poloostrova, čeho se dočkaly Spojené státy. V červenci roku 2014 odsoudila vláda KLDK film *The Interview*, v němž jsou hlavní postavy poslány americkou tajnou službou FBI na misi zavraždit Kim Jong Un. Tento film vyvolal velký ohlas i v USA, jelikož se jedná, použitým humorem, o velmi rozporuplný film. Měsíc před plánovanou premiérou filmu napadli hackeři produkující společnost Sony Pictures Entertainment, již pohrozili, že pokud společnost film vydá do kin, hackerská skupina uveřejní tajné materiály, soubory a emailové konverzace z interního systému společnosti (Wertz – Gannon 2015). Vyhrožovali též teroristickými útoky na kina, ve kterých bude snímek promítán. Severní Korea oficiálně nepřiznala zapojení do tohoto hackerského útoku, nicméně mu vyjádřila podporu. Během několika týdnů po útoku americké tajné služby zjistily, že Severní Korea je za útok zodpovědná, a uvádí podobnosti s předchozími severokorejskými kybernetickými útoky a technickými nedostatky (FBI 2014).

Prezident Barack Obama následně na toto zjištění podepsal výkonný předpis k použití sankcí vůči jednotlivcům a subjektům spojenými s vládou v Severní Koreji. Bílý dům tak chápal kyberútok jako novodobý internetový útočný akt, který má poškodit finanční zájmy země a který se snaží omezit

americkou společnost prostřednictvím filmových umělců s cílem utiřit jejich právo na svobodu projevu (Miller 2015).

Od roku 2015 Severní Korea neustále prostřednictvím své mediální zpravodajské společnosti vydává oznámení, že postupně testuje jadernou zbraň s termonukleární reakcí – tedy vodíkovou bombu. V květnu roku 2015 je také poprvé řečená spekulace, která přímo ohrožuje bezpečnost USA. Zástupce severokorejského think-tanku v exkluzivním rozhovoru na CNN poprvé zmiňuje schopnost severokorejských jaderných raket zasáhnout pevninskou část USA, pokud by byla KČDR v ohrožení. Korea též oznamuje svůj úspěšný test na miniaturní jaderné hlavice, které se mohou připevnit na balistické střely (CNN 2018).

Od roku 2006 provedla KČDR celkem čtyři jaderné testy, není však náhodou, že tři z nich byly uskutečněny za administrativy Obamy. Obama totiž vůči Severní Koreji uplatňoval takzvanou strategii trpělivosti. Ta se soustřeďuje především na jeden hlavní cíl, a to přimět Severní Koreu k denuklearizaci prostřednictvím jednání a diplomatických styků. Dle Bílého domu se jedná o techniku strategického vyčkávání a posouzení situace. Kritické politiky Baracka Obamy uvádějí, že v relacích se Severní Koreou nedostal svým cílům a přesvědčením a nečiní tak dost pro to, aby severokorejský režim přiměl k ustoupení od jaderného programu. Zpochybňují jeho diplomatickou i zstrašovací schopnost. Obamovy též mnoho odborníků dává za vinu to, že vlivem nedostatečné strategie, žádné vůle k odstrašení, ale ani k angažovanosti, je velikost a propracovanost severokorejského jaderného programu na nejlepší úrovni, na které se kdy nacházela (Hudson 2016).

USA by se spíše měly soustředit na vidinu KČDR jako skutečné hrozby než jako stát, ke kterému musíme být trpěliví, vyjednávat a poskytovat mu koncese. Právě v duchu velké kritiky mluvil i tehdejší čelní kandidát za republikánskou stranu obchodník Donald Trump. Ten ve své prezidentské kampani ostře kritizoval Obamovu administrativu s tím, že na jeho místě by uplatnil politiku agresivnější,

jelikož rétoriky bývalých prezidentů vůči Severní Koreji byly velmi slabé a vlídné. Po vítězství tohoto republikánského kandidáta se proto strategie vůči Severní Koreji razantně mění, a to přesně v tom duchu, který ve své kampani předpojal – s prezidentstvím Donalda Trumpa je éra strategické trpělivosti u konce (Restuccia 2017).

2.6 Administrativa Donalda Trumpa

Již od nástupu nového prezidenta Trumpa do úřadu v lednu 2017 byla KLDR v testech svých jaderných zbraní velmi aktivní. V únoru začala testovat novou balistickou raketu Pukguksong-2. Ta doletěla lomenou trajektorií až 500 kilometrů daleko při využití systému středního doletu a technologie shození bomby pomocí za studena stlačeného vzduchu (Arms Control Association 2018a). 13. 2. 2017 se navíc kromě dalších jaderných testů ukazuje síla severokorejských tajných složek, když je odhaleno, že nevlastní bratr Kim Jong Una Kim Jong Nam byl otráven pomocí nervového plynu dvěma korejskými agentkami přímo ve veřejném prostoru na letišti v malajském městě Kuala Lumpur (Arms Control Association 2018a). V dubnu se Trump setkal s čínským prezidentem Xi Jinpingem, s nímž se dohodl na spolupráci v otázce jednotnější zahraniční politiky vůči Severní Koreji a na nutnosti zachování stability v rámci regionu (Restuccia 2017).

V červenci roku 2017 se KLDR svými testy balistických raket s názvem Hwasong-14 snažila svou vojenskou silou zastrašovat Japonsko, potažmo i jejího bezpečnostního garanta USA. V oblasti na hranicích s Čínou vystřelovala své rakety směrem k Japonsku, načež dopadly do japonské námořní exkluzivní ekonomické zóny (Arms Control Association 2018a). Donald Trump v ten samý den reagoval na tuto událost velmi ostrou rétorikou. Trump Severní Koreu

varoval, že hrozby Severní Koreje budou „*potkány s ohněm a zuřivostí, jakou svět nikdy neviděl*“¹² (Al Jazeera 2018).

Donald Trump tedy již od začátku svého úřadu dává svými stanovisky jasně najevo, že politika koncesí a zklidnění v rámci Severní Koreje nefunguje a je potřeba, aby byly USA ve své zahraniční politice vůči této zemi více agresivní, přímé a nekompromisní. Na jeho politice lze vidět, že se Severní Koreu snaží zastrašovat nejen činy, tedy sankcemi, jednáními s ostatními představiteli v regionu o stavu KLDR či vojenskými testy, ale i zastrašováním slovním. Svou techniku odstrašujících výroků provádí skrze oficiální prohlášení Bílého domu, nejvíce se však ve slovních potyčkách angažuje prostřednictvím sociálních médií, zejména Twitteru. Mnoho odborníků nynějšího prezidenta za jeho ostré výroky kritizuje, místo agresivity by podle nich měl zvolit mírnější postoje, a to především z důvodu naprosté nepředvídatelnosti politických a vojenských kroků ze strany severokorejské vlády. Domnívají se též, že svou slovní eskalací provokuje „hada bosou nohou“ a může přivést nejen USA, ale i celý svět k další krizi, možná i hrozbě třetí světové války (Pak 2017).

Vyhrocená situace v roce 2017 vypadala tedy tak, že Severní Korea vytrvala a stále pokračovala ve svých jaderných testech balistických raket. Na tyto události reagoval Trump svými komentáři na Twitteru a Kim Jong Un se snažil v nastolené rétorice pokračovat. Poté, co Trump vydal stanovisko, že KLDR bude potkána s ohněm a zuřivostí, Kim Jong Un odpověděl, že se prezident USA pouze rozčiluje a slíbil, že v případě útoku odpoví Severní Korea nejvyšší úrovní nekompromisního opatření. Naznačil též, že svou zemi bude bránit takovým způsobem, aby jí zajistil přežití a důstojnost (Pak 2017). V reakci na Trumpovy připomínky vydala též KLDR prohlášení, v němž uvedla plán pro testování dalších čtyř balistických raket, které mohou dopadnout až na ostrovní stát Guam. V jednu chvíli se díky zásluhám slovních přestřelek opravdu zdálo, že v reakci na poslední události bude hrozit vojenský útok na Guam, tedy ostrovní teritorium

¹² „*[North Korea's threats would] be met with fire and fury like the world has never seen*“ (Al Jazeera 2018).

USA. Donald Trump však nepolevil a vydal prohlášení o tomto možném útoku (Arms Control Association 2018a).

*„Vojenská řešení jsou nyní již na místě, uzamčena a naložena, pokud by náhodou Severní Korea jednala nemoudře. Doufejme, že Kim Jong Un najde jinou cestu!*¹³“ (Donald Trump 11. 8. 2017 dle Twitter account @realDonaldTrump).

Tyto slovní boje přetrvávaly až do konce března roku 2018. Níže je uveden jeden z mnoha příkladů zastrašování Severní Koreje Donaldem Trumpem. *„Severokorejský vůdce Kim Jong Un uvedl, že „na svém stole má vždy jaderný knoflík“. Mohl by ho někdo z jeho vyčerpaného a hladovějícího režimu informovat, že i já mám jaderné tlačítko, ale že to moje je mnohem větší a silnější než to jeho, a můj knoflík hlavně funguje!*¹⁴“ (Donald Trump 2. 1. 2018 dle Twitter account @realDonaldTrump).

V září roku 2017 provedla Severní Korea svůj šestý jaderný test, jež považovala za úspěšný. Na základě seizmických údajů řada odborníků odhaduje, že zařízení mělo výbušný výtěžek vyšší než 100 kilotonů TNT, což je výrazně vyšší údaj než jejich poslední jaderný test. Díky těmto testům se sešla na mimořádném zasedání Rada bezpečnosti OSN, která schválila rezoluci, která zavedla další sankce vůči KLDK. RB rozhodla, že všem členským státům OSN zakazuje přímý, i nepřímý prodej rafinovaných ropných produktů na období tří měsíců. Rada dále vyzvala k obnovení šestistranných rozhovorů a vyjádřila potřebu k mírovému, diplomatickému a politickému řešení situace (OSN 2017).

¹³ „Military solutions are now fully in place, locked and loaded, should North Korea act unwisely. Hopefully Kim Jong Un will find another path!“ Donald Trump 11. 8. 2017 dle Twitter account @realDonaldTrump

¹⁴ „North Korean Leader Kim Jong Un just stated that the „Nuclear Button is on his desk at all times.“ Will someone from his depleted and food starved regime please inform him that I too have a Nuclear Button, but it is a much bigger & more powerful one than his, and my Button works!“ Donald Trump 2. 1. 2018 dle Twitter account @realDonaldTrump

Trump následně vydá v rámci výkonného příkazu USA vlastní systém sankcí na KLDR. Tyto sankce jsou zaměřeny především na větší omezení obchodu se Severní Koreou a na zmrazení všech peněžních aktiv severokorejských subjektů v amerických bankách (NTI 2018a). V listopadu roku 2017 Donald Trump po skoro deseti letech znovu vrací Severní Koreu na seznam států, které svým chováním a jednáním podporují mezinárodní terorismus. I přesto, že je toto označení státu spíše symbolické a nenese s sebou systém dodatečných sankcí, snaží se určitým způsobem vyvíjet na KLDR tlak, který by ji donutil k úplné denuklearizaci země (Sevastopulo 2017).

2.6.1 Je možné zklidnění a navrácení se k otázce denuklearizace?

Na konci března roku 2018 uskutečnil Kim Jong Un svou úplně první zahraniční cestu od té doby, co převzal moc po svém otci v roce 2011. Tato cesta byla uskutečněna do čínského Pekingu z důvodu diplomatického jednání o zanechání jaderného programu. Kim Jong Unova návštěva byla velmi nečekaná, a to z toho důvodu, že sám takového diplomatického a mírového kroku nebyl nikdy schopný. Rok 2017 je oproti tomu ostrým kontrastem jeho snah stále opakovat jaderné testy, které vyvolávaly v mezinárodním společenství velkou nevoli. Kim Jong Un se též uvolil k historicky první schůzce mezi KLDR a americkým prezidentem Donaldem Trumpem, která proběhne v květnu 2018 (Jiang-Berlinger 2018).

Na dubnové oficiální návštěvě v Jižní Koreji znovu mile šokoval mezinárodní společenství v čele s USA svým výrokem, že KLDR ukončí všechny své jaderné, střední a mezikontinentální balistické raketové testy, a uzavře své testovací středisko a to z důvodu, že vývoj severokorejských zbraní je již kompletní a finální. Severní Korea dle vládní zpravodajské agentury dokončila své jaderné poslání a nyní je více než nakloněna vyjednávání. Oznámení se zdá být znamením výrazné změny v politice. Spojené státy a Jižní Korea tento krok

velmi uvítaly a zhodnotily ho jako známku pokroku a slibný začátek nadcházejících rozhovorů (Jeong – Ripley a kol. 2018).

Bílý dům na Kimův diplomatický obrat zareagoval v tom duchu, že je velmi potěšen, že KLDK je ochotna vyjednávat a že tento vývoj americká administrativa vítá jako další důkaz toho, že kampaň maximálního tlaku vytváří vhodnou půdu pro navázání dialogu. Washington dal tímto vyjádřením najevo, že změnu Kimovy politiky vidí jako svou vlastní zásluhu (Jiang- Berlinger 2018).

I přesto, že novodobá politika Severní Koreje možná přinese vidinu uklidnění vztahů a denuklearizaci Korejského poloostrova, analytici a odborníci na americko-korejské vztahy namítají, že vstřícná politika Pchjongjangu nebude zadarmo a bude si žádat poskytnutí velkých koncesí. Jako jeden z možných požadavků KLDK by bylo ukončení všech sankcí a stažení amerických vojáků z Korejského poloostrova. Severokorejská konvenční síla je však velká odstrašující vojenská hrozba (O'Hanlon 2018). Otázka je, zda USA nechá Jižní Koreu takto zranitelnou. Vše bude záviset na schůzce amerického prezidenta a vůdce Severní Koreje a na tom, jaké podmínky budou domluveny.

2.7. Shrnutí

Tato kapitola byla zaměřena na případovou studii Severní Koreje v rámci jejích vzájemných vztahů s americkými administrativami od roku 2001 do současnosti. Hlavní otázkou zůstává, zda byla politika appeasementu vůči Severní Koreji úspěšná, a to především ve spojení se snahami o denuklearizaci KLDR jako hlavního bezpečnostního cíle USA. Vybízí se pak ještě otázka, zda americké administrativy využily všech vhodných nástrojů ke zklidnění napětí a především to, zda si USA stanovily vzhledem k politice appeasementu a deterrence modelu takový cíl, který je vůbec možné do vzájemných vztahů mezi těmito dvěma státy implementovat. Touto studií jsem došla k závěru, že politika appeasementu v dlouhodobé perspektivě úspěšná nebyla a dodnes ani není.

Appeasement tak, jak ho definuje sám Rock, je politika postupného zklidňování napětí. K této definici bych ještě dodala, že v případě vztahu USA – KLDR je také nutné navázání dialogů, a celkově se snažit tento stát vyvést z izolace a socializovat ho jako aktéra mezinárodního společenství. Sám Stephen Rock se ve své knize zabývá uplatňováním appeasementu USA na Severní Koreu a to v případové studii ohraničené roky 1988 až 1994. Jak jsem již napsala v předchozích kapitolách, v roce 1994 byla podepsána mezi těmito dvěma státy Rámcová dohoda, která výměnou za hmotné koncese zmrazila severokorejský jaderný program na skoro deset let. Rock pak v rámci studia tohoto období dochází k názoru, že Severní Korea je státem bezpečnostně nejistým, který je možné zklidnit, jelikož tohoto výsledku bylo v tomto období dosaženo. Appeasement pak hodnotí jako velmi úspěšný, jelikož se ho s pomocí koncesí, se kterými souhlasily oba státy, jasně a racionálně domluvily na vývoji klidné mírové politiky (Rock 2002: 140-170).

Nicméně v rámci vývoje doby a změny chování se politika Severní Koreje změnila a postupně přestala být kompatibilní s cíli americké strategie appeasementu. Po studené válce se motivy pro držení jaderných zbraní změnily a ze symbolického charakteru vlastnictví jaderné zbraně se náhle stala jediná

možnost, jak si zajistit suverenitu a bezpečnostní garanci v regionu. Postupem času se díky vládní propagandě, národní cti, démonizaci USA a ideologii čučche přeměnila Rockova vidina Severní Koreje jako bezpečnostně nejistého státu ve stát paranoidní, který nevidí a nereaguje na nic jiného než na jadernou záruku odstrašení, možná i z důvodu své extrémní izolace od světa. A dle Rocka je stát paranoidní velmi těžké až nemožné zklidnit, jelikož takový stát vyžaduje extrémní koncese a ústupky (Rock 2002: 158-160). Velkým negativem je též to, že Severní Korea je jeden z nejnepředvídatelnějších států na světě, a proto se koncese mohou do velké míry minout s účinkem.

Hlavním důvodem, proč americké administrativy nejsou úspěšné ve strategii appeasementu, je špatně zvolený cíl, kterého touto politikou hodlají dosáhnout. Spojené státy výměnou za ústupky požadují ustoupení od jaderného programu. Ten ale považuje Severní Korea za hlavní nosný pilíř jejich režimu, za důležitý aspekt jejich národní hrdosti a pospolitosti, jako pojistku proti případnému útoku. Pro Severní Koreu hrají jaderné zbraně a jejich vývoj primární úlohu v jejich domácí i zahraniční politice, což lze i vidět na příkladu toho, že raději testují svůj jaderný arzenál a vylepšují vojenský sektor, než aby zabezpečili své obyvatelstvo základními statky. Jaderné zbraně jim proto zajišťují přežití, a proto nejsou ochotni k denuklearizaci. Proto od roku 2001 až dodnes všechny snahy Washingtonu o jaderné odzbrojení selhaly. Nabídnuté koncese jednoduše nebyly pro severokorejskou vládu tak lákavé, aby se vzdali svého důvodu přežití. Severní Korea již přes osmnáct let praktikuje vůči Spojeným státům politiku náhlé změny stanovisek. Ze státu, který je ochotný vyjednávat a vést bilaterální i multilaterální dialogy o odzbrojení, se během pár týdnů stane stát, který svými jadernými testy USA provokuje a vyhrocuje už tak napjaté vztahy.

Z chování KLDK docházím též k dalšímu závěru a to tomu, že svou ochotou, a následně neochotou vyjednávat a plnit podmínky koncesních smluv, již 28 let záměrně kupovaly čas k tomu, aby se jejich jaderný program mohl dostat do stadia, ve kterém se nachází nyní. Tomuto tvrzení nasvědčuje i poslední stanovisko Kim Jong Una z konce března roku 2018. Severokorejský vůdce se

nechal slyšet, že v rámci zklidnění situace a nastartování rozhovorů o mírové spolupráci již nebude KLDR provádět žádné raketové testy, dokonce uzavře své testovací středisko. Jako důvod tohoto náhlého počínu označil to, že Severní Korea již svůj jaderný program úspěšně završila, dosáhla všech svých cílů a vývoj jaderného programu je proto u konce (Jeong – Ripley a kol. 2018). Proč by stát, který se třicet let aktivně snaží o vyvinutí jaderných zbraní, kdy v průběhu tohoto počínání na sebe nechal uvalovat hospodářské a ekonomické sankce, jednal o své denuklearizaci v momentě, kdy své snažení úspěšně završil?

Pokud tedy budeme považovat úspěšný appeasement jako snahu o zmrazení severokorejských jaderných testů, pak by USA svou nátlakovou politikou v posledních letech možná dosáhly svého cíle a byly úspěšné, i přesto, že nelze zcela jistě určit, zda Kim Jong Unovo počínání je přímo navázané na reakci na Trumpovu agresivní nátlakovou politiku. Pokud je úspěšným appeasementem myšlena úplná denuklearizace KLDR, pak USA nebyly, nejsou a s velkou pravděpodobností v rozsahu dalších pěti let ani nebudou úspěšné.

3. Případová studie americké zahraniční politiky vůči Iránu

Díky geopolitickému významu se Irán stal hlavním tématem politik velmocí v průběhu celé moderní historie. Rusko-britská rivalita nad Íránem, která začala již v polovině 19. století, se po skončení druhé světové války transformovala na rivalitu Spojených států a SSSR jako důkazu nově začínajících éry Studené války (Özcan- Özdamar 2017).

I přesto, že íránský jaderný program vyvolával v průběhu let velké pochybnosti, z pohledu západních zemí nebyla íránská jaderná profilerace vnímána jako akutní a prioritní bezpečnostní riziko v regionu (Hoder 2006: 94). Jako daleko větší problém bylo viděno zapojení Iránu do arabsko-izraelského konfliktu. Irán již dlouhou dobu neuznává pozici Izraele jako suverénního státu a svým jaderným programem představuje pro Izrael přímou bezpečnostní hrozbu. S tím souvisí i problematika výrazné podpory teroristických organizací. Přestože Irán a Izrael nejsou bezprostředními sousedy, což snižuje možnost konfliktu, podporuje Irán jako svou spojku protiizraelskou militantní organizaci Hizballáh, se kterou vede Izrael již několik let tvrdé boje (Ludvík 2011: 63).

Významným milníkem v kontextu íránského jaderného programu se stal rok 2002, kdy Národní rada íránského odporu přiznala aktivitu na poli jaderného výzkumu tím, že zveřejnila informace o komplexu pro obohacování uranu ve městě Natanz a výzkumného reaktoru ve městě Arak. Od této chvíle, kdy se na veřejnost dostaly informace o nehlášených jaderných aktivitách, se Irán dostal do popředí zájmu Izraele, USA, evropských mocností i Mezinárodní agentury pro atomovou energii, která odhalila porušení přijatých jaderných úmluv (Iran Watch 2016).

Za režimu šáha Rézi Pahlavího udržovaly Spojené státy i další evropské země s Iránem blízké vztahy, a to i na poli jaderného programu. Na konci padesátých let získal Irán od USA první výzkumný reaktor o výkonu 5 megawattů,

v sedmdesátých letech dokonce podepsal Írán s německou firmou Kraftwerk Union smlouvu o vybudování dvou reaktorů o výkonu 1200 megawattů. Šáhův režim investoval v této době velké finanční prostředky na výzkum obohacování uranu a na možnosti těžby a zpracování uranu (Pillar 2016: 373, Iran Watch 2016).

V roce 1979 započala v Íránu islámská revoluce a jaderný program byl Ajatolláhem Chomejním okamžitě ukončen. Nový režim se chtěl od Západu oprostít a nebyl nakloněn používání západních technologií, ani jakékoli spolupráci s těmito zeměmi. S islámskou revolucí Spojené státy ztratily v regionu svého nejbližšího spojence a čelily tak významnému riziku narušení zásobování ropy i hrozbě destabilizace regionu (Özcan - Özdamar 2017, Arms Control Association 2018b).

Po roce 1979 se Írán velmi snažil o export své šíitské revoluce, zapříčiňující destabilizaci okolních režimů. Od 80. let začal podporovat teroristické organizace namířené proti Spojeným státům a Izraeli, provokoval unášením amerických rukojmí a hrozil zastavením dodávek ropy z Perského zálivu (Hoder 2006: 94-95). Vztahy Spojených států a Íránu tak vlivem těchto událostí značně ochladly a íránský jaderný program se tak pro Washington stal nepředvídatelnou hrozbou. V roce 1984 se proto Spojené státy rozhodly zařadit Írán na list zemí, kteří podporují mezinárodní terorismus (U. S. Department of State nedatováno). V této době padlo z Washingtonu na bedra Íránu mnoho unilaterálních i multilaterálních sankcí a omezení obchodu, ale i mnoho pobídek a koncesí. To vše vyvrcholilo dohodou šesti světových mocností na ukončení jaderného programu v roce 2015 (Reuters 2016). Od roku 1984 ovšem americká administrativa svůj postoj k Íránu nezměnila. Tento stát je tak dodnes pořád veden jako aktér podporující terorismus, což mu dává v mezinárodním společenství nemilou nálepku nezbedného a nevypočitatelného státu.

3.1 Motivy USA pro jaderné odzbrojení Íránu

Americká vláda označovala desítky let Írán za nejaktivnějšího státního sponzora terorismu, který do mezinárodní komunity států přivádí obavy nejen z podpory nelegálních militantních hnutí, ale i z jeho vyvíjejícího jaderného programu. Spojené státy obviňovaly Írán ze sponzoringu teroristických organizací již od počátků islámské revoluce v roce 1979, po 11. září 2001 však jejich obvinění ještě zesílily a dostaly nový význam. Ve svém slavném projevu v lednu roku 2002 George Bush na adresu Íránu přímo řekl že: „*Írán tyto zbraně agresivně vyvíjí a exportuje tak teror, zatímco nevolené elity potlačují naději iránského národa na svobodu*¹⁵“ (George Bush dle BBC 2002). Jako důvod proč se na Írán a jeho aktivity USA zaměřuje je ten, že Írán ohrožuje mír na světě, protože prostřednictvím svých financí tento režim přímo podporuje teroristické skupiny, které tyto prostředky pak využívají k násilným a agresivním útokům na Spojené státy a jejich spojence. Ministryně zahraničí Bushovy éry Condoleezza Riceová se dokonce vyjádřila o Íránu jako o centrálním bankéři teroristických skupin, které finančně vyživují Hizballáh v Libanonu, podporují militantní organizace v Palestině a na jihu Iráku, což je naprosto nepřijatelné (Council on Foreign Relations 2011).

Spojené státy tak daly jasně najevo, že obviňují Írán z podpory teroristických skupin, které potom destabilizují Spojené státy tím, že útočí nejen na ně jako takové, ale i na jejich spojence na Blízkém východě. Existuje zde také riziko toho, že by s těmito extremistickými skupinami Írán mohl potenciálně sdílet i svou jadernou technologii a know-how, což by zajistilo přímou hrozbu i pro USA. Izrael by pak v případném jaderném konfliktu byl ohrožen nejvíce, jelikož iránská lidstva opakovaně prohlásili, že Izrael by měl být vymazán z mapy světa. Z pragmatického hlediska pak Blízký východ pro Spojené státy představuje

¹⁵ „*Iran aggressively pursues these weapons and exports terror, while an unelected few repress the Iranian people's hope for freedom*“ (George Bush dle BBC 2002).

velmi důležitý region, jelikož je tato oblast velmi bohatá na přírodní zdroje – především ropu a zemní plyn. Íránská vojenská pozice s plně vyvinutými jadernými zbraněmi by pravděpodobně vyvolala závod jaderného zbrojení na Blízkém východě, což by mohlo tento region destabilizovat (Anti-Defamation League 2017).

3.2 Motivy Íránu pro jaderný program

Každý stát, jež usiluje o jaderné zbraně, má obecně velmi rozdílnou škálu důvodů a cílů, proč je potřebuje. Motivace íránského jaderného zbrojení by se daly zařadit do třech kategorií: snaha aby byl Írán viděn jako regionální mocnost, hrozba vnějších sil a snaha o legitimizaci a zachování islámského režimu (Hoder 2006: 100).

Írán se již dlouhodobě snaží přesvědčit ostatní mocnosti, že je leaderem regionu a klíčový politický hráč v roli islámského mluvčího (Kupchan 2005: 108). Snaží se o to i přesto, že ho okolnosti staví do nevýhody. Hlavním náboženstvím v Íránu je totiž šíitský islám, i přesto, že je v regionu většina států sunnitských. Sám Írán též není státem arabským, většina zemí v regionu však ano. To tento stát staví do nepříjemné pozice mocnosti s jinými hodnotami a kulturou (Peat 2017). Pokud se na tuto situaci podíváme z Íránské pozice, tento stát je celý obklopen sunnitskými muslimskými zeměmi. Jako důvod pro jaderné zbrojení by mohla být obava o svou vlastní pozici ve stále více militarizovaném sunnitském regionu.

Nejmocnější země v oblasti Středního východu pocházejí od konce druhé světové války z trojúhelníku zemí Íránu, Iráku a Saúdské Arábie. Tyto země disponují obrovskými zásobami ropy, tudíž všechny tyto tři státy mají dostatek prostředků na efektivní jadernou militarizaci a na splnění úlohy regionální mocnosti. Tento tripartitní mocenský vztah historicky fungoval na takzvaných dvojítech pilířích. Pokud jedna strana trojúhelníku posilovala svou moc a aspirovala na globální mocnost, ostatní dva státy se jí postavily na odpor a v jejich snahách o dominanci v regionu ji zastavily (Peat 2017).

Tento stav se projevil v období po islámské revoluci, kdy byl Saddám Husajn podporovaný Saúdskou Arábií ve snaze o omezení destabilizujícího hnutí v Íránu. V Kuvajtské krizi se naopak spojil Írán a Saúdská Arábie v boji proti vlivu Husajnova expanzivního Iráku. To ukazuje takovou dynamiku síly Středního východu, která byla do roku 2003 převážně stabilním systémem vyvažování regionální moci. Nicméně po americké invazi v Iráku a svržení Saddáma Husajna tato mocenská dynamika přestala fungovat, a proto se Írán od této doby snaží využít oslabení svého dlouhodobého soupeře (Peat 2017). Profilerace jaderných zbraní pak státu dodává prestiž moci mající reálnou mocenskou a politickou sílu vést region i odstrašit případné rivaly (Ludvík 2011: passim).

Druhým faktorem je profilerace zbraní z důvodu vnější hrozby. Írán sousedí se sedmi státy, ne všechny se však pro Írán profilují jako hrozba. Postsovětské republiky nepředstavují pro Írán žádnou jadernou hrozbu, Turecko je viděno spíše jako konkurent v postavení regionální moci, než jako reálné nebezpečí. Vztahy s Pákistánem a Afghánistánem v průběhu let nebyly nejlepší, nicméně od odstranění talibánského režimu v roce 2002 tyto státy nejsou viděny jako rivalové (Hoder 2006: 101). Nejdůležitějším státem, vůči kterému má Írán potřebu se profilovat, jsou Spojené státy, potažmo jejího spojence Izraele. V Íránu je totiž jaderný program vnímán jako součást obranného odstrašujícího prvku, který dle ideologické rétoriky jako jediný dokáže zastavit Spojené státy před invazí do země. USA totiž mají pořád potřebu ovládat region Blízkého východu a vměšovat se do záležitostí suverénních států za účelem rozšiřování jejich moci, ovládnutí teritoria a dosažení jejich národních zájmů (Pollack 2017).

Vlivem špatných zkušeností a silných a agresivních dialogů čelních představitelů na téma vnímání toho druhého jako hrozby, panuje mezi USA a Íránem dodnes napětí (Ludvík 2011: 59). Vzájemné vztahy pak ještě více ochladly s projevem George W. Bushe, označil Írán jako nejaktivnějšího sponzora terorismu. V roce 2015 se sice dostalo USA a Íránu usmíření v podobě mírové smlouvy o omezení

jaderného zbrojení, vztahy mezi těmito dvěma státy jsou stále ještě v tenzi (NTI 2017).

Třetím motivem íránského vývoje jaderné zbraně je důvod náboženský a ideologický. Stejně jako v případě Severní Koreje i v Íránu panuje velký nacionalismus a národní hrdost. Dnes je tomu již 39 let od íránské revoluce, a je proto velmi těžké zjistit, jak moc je v novodobém Íránu důležitá filozofie Chomejního. Chomejní vyhlásil filozofii islámského teokratického řízení a od pádu prozápadního režimu Rézi Pahlavího se jeho podporovatelé tuto ideologii snaží v rámci regionu vyvážet, a pomáhat jim vyvolat vlastní islámské revoluce (Pollack 2017). Írán má také potřebu vést boj nejen proti útisku od vnějšího světa, ale také se svou jadernou silou snaží sjednotit region pod taktovkou šíitského islámu. Jednoduše řečeno, jejich jaderný program by měl pomoci docílit regionální hegemonie a financování šíitských militantních skupin má za cíl systémovou tranzici v islámské víře (Robbins 2017: 2).

3.3 Historie vývoje jaderných zbraní v Íránu

Íránské úsilí o jaderný program se datuje již do šedesátých let minulého století. Je ironií, že Spojené státy byly první zemí, která pomohla Íránu získat jadernou technologii. V roce 1959 dodala USA 5 megawattový výzkumný reaktor, který začal fungovat v roce 1967. V rámci nových jaderných aktivit se též začalo vyvíjet výzkumné a výukové centrum na Teheránské univerzitě s cílem zaškolit nové íránské jaderné vědce. Írán též na začátku sedmdesátých let podepsal a ratifikoval Smlouvu o nešíření jaderných zbraní (NPT) [Iran Watch 2017, Reardon 2012: 10].

Íránský jaderný program byl od začátku velmi ambiciózním plánem. V důsledku konce arabsko-izraelské války a ropných šoků prudce vzrostly ceny ropy a umožnily íránské vládě investovat více do rozvoje jaderné energetiky. Vláda šáha Rézi Pahlavího dohodla kontrakt s německou společností Kraftwerk Union, což

je dceřiná společnost firmy Siemens, a francouzskou firmou Framatone na výstavbě dvou 1 200 megawattových jaderných reaktorů v Bušéru s pozdější smlouvou na dodávku dalších dvou 900 megawattových reaktorů (Reardon 2012: 10-11, Hoder 2006: 94-95).

Plány Íránu na vybudování jaderných energetických kapacit podporovaly ve velké míře též Spojené státy. Podle některých důvěrných dokumentů plánoval režim koupit pro účely výroby elektřiny osm jaderných reaktorů ze Spojených států. V červenci 1978, jen sedm měsíců před islámskou revolucí, byla podepsána dohoda mezi USA a Íránem o jaderné energii. Tato dohoda byla navržena tak, aby usnadnila jadernou spolupráci těchto dvou zemí, včetně nákupu vybavení a materiálu ze Spojených států či při pomoci hledání ložisek uranu. Díky změně politického režimu v roce 1979 byl však íránský jaderný program ze dne na den ukončen. Nově nastupující vládce Chomejní zakázal používat jakékoli západní jaderné technologie, z Íránu též vyhnal vědce a jaderné inženýry z těchto zemí (NTI 2017, Arms Control Association 2018b).

V průběhu íránsko-irácké války probíhající v letech 1980 až 1988 pak byly íránské jaderné reaktory a výzkumná centra v Bušéru rozsáhle bombardovány. Po skončení války se potřeba elektrické energie Íránu dostala znovu do popředí zájmu země. Íránská vláda proto požádala o mezinárodní technickou pomoc a spolupráci na obnovení jaderných zařízení (Iran Watch 2017, Özcan- Özdamar 2017).

Íránský jaderný program v devadesátých letech povstal z popela zejména díky pomoci Ruska, Číny a Pákistánu. S Čínou podepsal Írán dohodu o jaderné spolupráci v roce 1985, a poté i o pět let později v roce 1990. V roce 1995 pak byla podepsána dohoda s Ruskem na dokončení výstavby reaktoru v Bušéru a na dodání zařízení, který by obohacoval uran. Některé body těchto smluv však nebyly nikdy naplněny, jelikož se Spojené státy v rámci mezinárodního společenství striktně ohrazovaly proti jadernému vyzbrojování Íránu. Vzhledem k tomu, že mnohé z jejích jaderných pokusů byly vedeny v rozporu s dohodou o

zákazu jaderné profilerace v rámci organizace MAAE, byl Írán nucen poskytnout nové informace o této práci a vysvětlit její účel (Iran, Watch 2017, Özcan – Özdamar 2017).

3.4 Administrativa George Bushe mladšího

V roce 2002 tak na popud Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE) vydala opoziční exilová Národní rada íránského odporu oficiální prohlášení o existenci tajných jaderných zařízení v Íránu, včetně zařízení na výrobu těžké vody v oblasti Araku a Natanz (NTI 2017). Po odhalení tajných lokací jaderných středisek požádala MAAE v letech 2002 až 2003 Teherán o transparentnější přístup a také režim vyzvala, aby pozastavil svou činnost obohacování uranu. Írán agenturu poslechl a dobrovolně pozastavil reaktory na obohacování, přičemž prohlásil, že jaderná energie v Íránu je využívána pouze na mírové účely. Od září do října roku 2003 byl též Írán svolný k řadě inspekcí agentury MAAE, aby jaderní odborníci dokázali určit historii íránského jaderného programu (Reardon 2012: 15, NTI 2017).

Co se týče administrativy George Bushe, ten trval v případě Íránu vždy na myšlence úplného odzbrojení. V roce 2001, tedy ještě rok před odhalením vývoje Íránského jaderného programu přistoupil Bush na prodloužení unilaterálních sankcí, zavedených v devadesátých letech vůči Íránu o dalších pět let, a to především z důvodu vývoje jejich neprůhledného jaderného programu, vývoji balistických raket a podpory mezinárodního terorismu (Aghazadeh 2013: 142). Takzvaný Iran-Libya Sanctions Act byl soupis přijatých sankcí ještě za administrativy prezidenta Billa Clintona. Tento akt přijímal nutnost sankcionovat americkou vládou ty zahraniční společnosti, u nich se prokáže, že investují za kalendářní rok více než 20 miliónů dolarů do íránského energetického průmyslu, vývoje zbraní hromadného ničení či vojenských konvenčních sil (Katzman 2001: 2).

Když se Spojené státy dozvěděly o íránském jaderném vývoji v roce 2002, nebyly pro strategii vyjednávání a dialogů, upřednostňovaly okamžité postoupení otázky jaderného vyzbrojování Íránu na půdu Rady Bezpečnosti OSN za porušení dohody o jaderné profileraci, kterou Írán podepsal na začátku sedmdesátých let. Evropské mocnosti však upřednostňovali s Íránem dohodu na jeho jaderném odzbrojení a proto zahájily takzvané jednání EU-3 (NTI 2017). Vyjednávání se zúčastnily tři evropské země, a to Velká Británie, Francie a Německo. Často se spekuluje o moc shovívavém zapojení Íránu v těchto jednáních. Velkou roli v této otázce mohou hrát právě Spojené státy, které v roce 2003 podnikaly rozsáhlé vojenské akce, jak na území Iráku, tak i v Afghánistánu. Pro Írán tak mohl sloužit Washington jako odstrašující hrozba případného vojenského útoku (Singh 2018: 107, NTI 2017).

V říjnu roku 2003 se tedy mocnosti dohody EU-3 a Írán dohodly na spolupráci v rámci Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE) a podepsání takzvaného Dodatkového protokolu, přičemž se Írán tímto dodatkem zavázal k pozastavení činnosti konverze a obohacování uranu výměnou za ekonomické ústupky (Özcan – Özdamar 2017, Arms Control Association 2018b). Írán se však touto dohodou neřídil a využil nejasností ve špatné definici pozastavení obohacování uranu, když pokračoval ve výrobě odstředivých komponentů. Díky sankčním hrozbám však tohoto vývoje zanechal a uzavřel se zeměmi EU-3 s výraznou podporou Spojených států v roce 2004 Pařížskou dohodu, která ukládala povinnost dočasného pozastavení činností spojených s obohacováním a přeměnou, včetně výroby, instalace, a testů jaderných centrifug a zavázala se pracovat s EU-3 na nalezení vzájemně výhodného dlouhodobého diplomatického řešení (NTI 2017). Na podporu diplomacie EU-3 Spojené státy v březnu 2005 oznámily, že pokud bude Írán dodržovat dohodu o zastavení jaderného programu, pak se i USA vzdává své námitky vůči členství Íránu ve Světové obchodní organizaci a zváží, dodání licencí na náhradní díly pro íránská civilní letadla (Hedley 2010).

Ani tato dohoda se však nepotvrdila jako úspěšná. Úsilí EU-3 o vyjednávání zastavení jaderného zbrojení vyvrcholilo v srpnu 2005, naneštěstí byl do čela státu zvolen nový prezident Mahmúd Ahmadínežád, který obvinil minulou vládu ze zrady vlasti, jelikož dovolila zmrazit jejich jaderný vývoj (Reardon 2012: 15-17, NTI 2017). V reakci na tento významný obrat v íránském jaderném problému se George Bush rozhodl uplatnit dvě východiska, aby přiměl Írán znovu vyjednávat.

První strategie byla zaměřená na zklidnění eskalace jaderného zbrojení prostřednictvím pokrytí mezinárodního pořádku. Tato strategie proti Íránu byla Bushovým multilaterálním činem, Bush se totiž obrátil na Radu Bezpečnosti OSN, odsoudil Írán v důsledku porušení mezinárodních úmluv a dohod a zajistil přijetí rezolucí OSN, které uložili Íránu mezinárodní sankce (Singh 2018: 107-108). Od roku 2006 do roku 2008 bylo přijato pět rezolucí, z níž dvě byly schváleny jednohlasně, a u dalších dvou se zdržel hlasování Katar a Indonésie. Tyto sankce schválené OSN se týkali především zmrazení majetku některých fyzických a právnických osob jednající k pověření vývoje jaderného programu (Levs 2012).

Druhá strategie vůči Íránu spočívala v samotných ad hoc unilaterálních snahách USA o izolaci íránského finančního systému. S využitím sankcí přijatých Kongresem a výkonnými příkazy vyhlášenými prezidentem Bushem mohla vláda ohrožit íránská aktiva v domácích i zámořských amerických bankách (Singh 2018: 107-108).

V možné reakci na sankce uložené Radou bezpečnosti i Spojenými státy se Írán znovu snaží s mezinárodním společenstvím vyjednávat. V červnu roku 2006 se setkávají členové EU-3 společně se Spojenými státy, Čínou a Ruskem přičemž se nová skupina přejmenovává na P5+1. Písmeno P značí, že jde o skupinu permanentních členů Rady Bezpečnosti +1, je jeden stát, který není stálým členem, přesto se chce k vyjednávání přidat a tím je Německo. Skupina P5+1 je ochotná Teheránu v rámci koncesí nabídnout pokročilou civilní jadernou

technologii, pokud Irán pozastaví činnosti spojené s obohacováním a obnoví provádění dodatkového protokolu (NTI 2017).

Írán reagoval na tento návrh v dopise adresovaném prezidentu Georgemu W. Bushovi, který svůj jaderný program obhajoval a přísahal, že jaderný program bude využit pouze k mírovým účelům. Dodal však, že v jaderném zbrojení v úctě k jeho zemi bude nadále pokračovat (Washington Post 2006). V letech 2006 až 2008 zahajovaly země skupiny P5+1 řadu setkání s íránským jaderným vyjednávačem Ali Larijan. Pokaždé, co se jednání schylovalo k pokročení a společné dohodě zakročil prezident Íránu Ahmadínežád, veřejně procesy napadal a pokračoval ve své politice jaderných testů a balistických zkoušek (Hadley 2010, Arms Control Association 2018b).

Bushova administrativa tedy nabídla v roce 2006 významnou koncesi, což představovalo důležitý moment v pokroku vztahů těchto dvou zemí. Po první americké pobídce na usmíření Íránu za posledních 25 let slíbila uvolnění stávajících ekonomických sankcí a mezinárodní podporu v mírovém civilním jaderném programu výměnou za mezinárodní spolupráci a kontrole íránských jaderných akcí a dohody, že Irán nebude provádět aktivity, které povedou k obohacování uranu. Íránský režim v této době však těmto pobídkám nebyl nakloněn (Rodgers 2015).

3.5 Administrativa Baracka Obamy

Obama se snažil řešit íránskou jadernou situaci poněkud jinak a smířlivěji než George Bush. Jeho administrativa totiž potvrdila, že Washington v případě dohody s Íránem nepopírá možnost budoucího íránského programu na obohacování uranu (Rodgers 2015). Pokud by bylo Íránu umožněno obohacovat uran v rámci velmi ohraničených a omezených účelů, například v lékařském výzkumu izotopů, mohlo by dojít mezi Íránem a USA k historické dohodě o omezené nuklearizaci. Úředníci ministerstva zahraničí USA v roce 2009 uvedli,

že Obamova administrativa v závislosti na tuto politiku ruší podmínku nulového obohacování, pokud bude země dodržovat další mezinárodní závazky. Tento krok vyvolal velmi smíšené reakce (Rodgers 2015).

Izraelský premiér se například nechal slyšet, že bezpečný Írán vidí jen v případě nulového obohacování, nulových centrifug a nulového vlastnictví plutonia. Írán Obamovu politiku však uvítal a představitelé země se znovu vyjádřili, že chtějí mít schopnost obohacovat uran pouze pro mírové účely. Íránský ministr zahraničí Mohammad Javad Zarif dokonce věřil, že podle článku IV. Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) má Írán právo obohacovat uran, jelikož tak bude činit pouze pro nevojenské účely a stát, který tak činí, má na obohacování uranu právo (Sick 2015, Rodgers 2015).

Po nástupu do funkce prezident Obama signalizoval ochotu se ve vztahu k Íránu angažovat. Nový prezident v rozhovoru pro íránskou televizi al Arabiya, vyjádřil nutnost diskutovat s íránskou vládou politické otázky diplomaticky a především s kompromisními řešeními. Nová administrativa však pokračovala v Bushově nastolené strategii, takzvané dvoustranné politice. Ta se snaží angažovat v otázkách íránského jaderného programu spolu s mezinárodním společenstvím, a více klást důraz na diplomacii, pokud však Írán změní chování, musí Spojené státy využít nátlakové politiky a pomocí sankcí a agresivní rétoriky přinutit Írán ke změně chování (Reardon 2012: 22).

Prezident Obama též apeloval na potřebu řešit světové problémy na mezinárodní úrovni a vyžadovat spolupráci i od samotného protivníka. Íránský jaderný program byl tak Obamovým významným testem, zdali dokáže jeho politickou myšlenku uplatnit v praxi. V Káhiře roku 2009 pak učinil prohlášení, jež se do jisté míry zrcadlí i s jeho názorem na novodobé jaderné hrozby (Adams 2015).

„Když jeden národ usiluje o jadernou zbraň, riziko jaderného útoku se zvyšuje pro všechny národy Spíše než zůstat uvězněni v minulosti, dal jsem íránským představitelům země i íránským občanům jasně najevo, že moje země je připravena pokročit kupředu. Otázkou nyní není to, proti čemu je Írán, ale spíše

na jaké budoucnosti chce stavět... Ale všem je jasné, že pokud jde o jaderné zbraně, dosáhli jsme rozhodujícího bodu. Nejde jen o zájmy Spojených států. Jedná se o zabránění závodů jaderného zbrojení na Blízkém východě, které by mohly vést tento region nebezpečnou cestou.... A každý stát - včetně Íránu - by měl mít právo na přístup k mírové jaderné moci, pokud splní své povinnosti vyplývající ze Smlouvy o nešíření jaderných zbraní¹⁶“(Barack Obama 2009 dle Adams 2015).

Jeho angažovanost v mezinárodním společenství v otázce aktivně řešit íránskou jadernou otázku, je od této chvíle v jeho politice velmi zřejmá.

Například v říjnu roku 2009 se skupina P5+1 iniciovaná návrhem Spojených států amerických dohodla s Íránem na tom, že pokud vyveze do zahraničí svých 1200 kilogramů 3,5% obohaceného uranu, poskytnou v rámci dohody koaliční země 20% obohacený uran, který poslouží na další několikaletý provoz jejich lehkovodního výzkumného reaktoru v Teheránu. Tento akt měl posloužit k tomu, aby Írán neměl potřebu uran obohacovat, zároveň aby však jeho výzkumný reaktor fungoval a nestagnoval (ISIS nedatováno). Írán od dohody po pár měsících ustoupil, a to z toho důvodu, že sám zahájil proces produkce 20% obohaceného uranu. S takovým aktem samozřejmě nesouhlasilo mezinárodního společenství, které následně svolaly Radu Bezpečnosti, jež toto počínání potrestala významným rozšířením a zpřísněním íránských sankcí. Od této chvíle

¹⁶ *“When one nation pursues a nuclear weapon, the risk of nuclear attack rises for all nations.... Rather than remain trapped in the past, I have made it clear to Iran’s leaders and people that my country is prepared to move forward. The question, now, is not what Iran is against, but rather what future it wants to build... But it is clear to all concerned that when it comes to nuclear weapons, we have reached a decisive point. This is not simply about America’s interests. It is about preventing a nuclear arms race in the Middle East that could lead this region and the world down a hugely dangerous path.... And any nation — including Iran — should have the right to access peaceful nuclear power if it complies with its responsibilities under the Nuclear Non-Proliferation Treaty“* (Barack Obama dle Adams, Gordon (2015) *The Iran Long Game: Bush vs. Obama. Foreign Policy.* 14. 4. 2015(<http://foreignpolicy.com/2015/04/14/the-iran-long-game-bush-vs-obama-nukes/>, 20. 4. 2018).

je například vydáno embargo na dovoz i vývoz jakýchkoli velkých zbrojních a vojenských systémů (Arms Control Association 2018b).

U strategie Obamovy administrativy si též můžeme všimnout, že na Írán uplatňuje politiku zejména ekonomického tlaku ve snaze dosáhnout vzájemné dohody. Ten však není pouze unilaterální, nýbrž prostupuje celým mezinárodním společenstvím (Maloney 2011).

Například americký sankční systém CISADA (Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, And Divestment Act), byl v roce 2010 zaveden z důvodu agresivity režimu, odmítání jakékoli formy spolupráce, nepovoleného obohacování uranu či spolupráce s teroristickou organizací Hizballáh. Tímto aktem se ještě rozšiřoval systém sankcí proti Íránu vedený od roku 1996. Kromě relativně běžných amerických opatření jako zákazu nelegálních nukleárních aktivit, dovozu konvenčních jaderných zbraní, omezení proudění finančních prostředků na íránský jaderný program a vyvíjení zbraní hromadného ničení, se v dokumentu můžeme setkat například i se zákazem dovozu, koberců či pistácií z Íránu do USA i naopak zákazem exportu kaviáru do Íránu (U. S. Government 2010, Aghazadeh 2013:148-153). Akt CISADA následně na to schválila jako součást sankčního systému OSN Rada Bezpečnosti. Je nutno poznamenat, že dosažení skutečně robustní multilaterální sankční taktiky není příliš obvyklé, a to už vůbec ne v případě i agresivní islámské republiky jakou je Írán. USA se již od násilného vyhoštění amerických diplomatických pracovníků ze země v roce 1979 ukázala jako jediný stát, který svými sankcemi ohrožuje íránskou ekonomiku již přes třicet let. Nová mezinárodní ochota přijmout omezení proti Íránu poukazuje na prohlubující se frustraci nad íránským jaderným zmatením (Maloney 2011, Aghazadeh 2013:148-153).

3.5.1 Společný komplexní akční plán 2015

Cesta ke společnému vyjednávání o jaderném programu byla od roku 2010 do roku 2015 trnitá. První kolo jednání skupiny P5+1 a Íránu začala již o dva roky

dříve v roce 2013. Ještě rok předtím podepsal prezident Obama další zpřísnění sankcí z důvodu stále trvajících a nekontrolovaného obohacování uranu. Tyto sankce zakazovaly jakkoli zajišťovat plavební služby společností, které zprostředkovávaly přepravu a skladování íránské ropy a zemního plynu. Stejně reagovala i Evropská unie, která vydala nařízení o zákazu spolupráce evropským společností na poskytování služeb výstavby nových lodí a spolupráci s Národní íránskou tankerovou společností, která přepravovala ropu. V rámci ekonomického tlaku Obama vydal výkonný příkaz, který od 1. července 2013 schválil sankce vůči zahraničním finančním institucím, které provádí významné transakce v rámci íránských účtů (NTI 2017).

V červenci roku 2013 došlo k prvnímu náznaku na posun íránské pozice ohledně jaderných zbraní. V íránských prezidentských volbách totiž zvítězil Hassan Rouhání, který byl v roce 2003 až 2005 hlavním vyjednávačem v otázce jaderného programu s USA. Po své inauguraci následně volal prezidentu Obamovi. V rozhovoru dal najevo ochotu k vyjednávání a upřednostnil zrušení amerických, potažmo mezinárodních sankcí, a nutnost aktivně řešit nukleární otázku prostřednictvím společné dohody, než jen sankčními mechanismy, které Írán poškozují (Borger- Roberts 2013, Fiřtová-Hornát a kol. 2017: 219-221).

O dva roky později 14. července 2015 po dvou letech společného vyjednávání podepisují státy P5+1 a Írán takzvaný Společný komplexní akční plán, který nese v anglickém znění zkratku JCPOA. Írán by měl být považován po splnění závazků vyplývajících z dohody za prahovou jadernou mocnost, což znamená, že nebude v budoucnu usilovat o vyvinutí jaderné zbraně, ale bude mít plně vyvinutý palivový cyklus, který bude pouze mírové civilní povahy. Írán má též povinnost podepsat a ratifikovat Dodatečný protokol, který ukládá povinnost umožnit kontroly jaderného programu organizací MAAE, která může provést inspekci bez předchozího oznámení (Tůma 2015).

Smlouva JCPOA se také profiluje nejen jako ústní dohoda či prohlášení o zanechání obohacování uranu a zastavení jaderného zbrojení. Tehdejší americký

ministr zahraniční John Kerry prohlásil, že dohoda nespočívá jen na důvěře, že jaderných akcí Írán zanechá, nýbrž na jasně ověřitelném a časově vymezeném plnění přijatých závazků (Tůma 2015, NTI 2017). Dohoda JCPOA požaduje, aby Írán snížil počet odstředivek, sloužící na výrobu obohaceného uranu ve výzkumném zařízení Natanz z počtu 19 tisíc na 5 tisíc do roku 2025. Írán se zavázal, že nebude obohacovat 20% uran po dobu 15 let (NTI 2017).

Problematika 20% obohaceného uranu spočívá v tom, že tento typ uranu je potřebný na výrobu atomové bomby, neobohacený uran však nemá potenciál k zažehnutí nukleární jaderné reakce, a je tak využíván pouze k mírovým účelům (Zielinski 2012). Dohoda JCPOA navíc zřídila kanál pro sledování íránských veřejných zakázek související se získáváním jaderného materiálu pouze v rámci hlídané skupiny jaderných dodavatelů. Írán se tudíž od této chvíle nesmí zásobovat jaderným materiálem od pochybných mezinárodních režimů a aktérů (NTI 2017).

Jakou formu ústupku za tyto restriktivní opatření Írán požadoval? Především zmírnění amerických i mezinárodních ekonomických sankcí, přímo od USA se pak dočkal obrovské finanční podpory, přibližně sedmi miliard dolarů, které byly ve formě finanční pomoci zmrazeny roku 1979 (Fiřtová- Hornát a kol. 2017: 2019-221). Úleva od sankcí však dle Obamy přijde až tehdy, až Teherán začne aktivně plnit závazky vyplývající z této jaderné dohody. Sankce se budou uvolňovat v několika etapách v průběhu let. Zároveň Obama dodal, že některé sankce, jako například zákaz dovozu balistických a vojenských raket zůstane v platnosti dalších pět let (Barack Obama dle Dorrel 2015). Na tuto dohodu se objevily i kritické názory, které zaznívaly z řad poslanců Kongresu USA. Dohoda podle nich není nijak právně vymahatelná, mezinárodní společenství se Spojenými státy tedy musí věřit v sliby íránské vlády o zanechání jadernému zbrojení. Obama neidentifikoval žádnou penalizaci za nedodržení dohody. Vyjádřil se pouze tak, že pokud Írán poruší smlouvu, bude toho velmi litovat (Barack Obama dle Dorrel 2015, Fiřtová- Hornát a kol. 2017: 2019-221).

3.6 Administrativa Donalda Trumpa

Donald Trump ještě v době kandidatury Společný komplexní akční plán z roku 2015 velmi kritizoval. Několikrát se i nechal slyšet, že by v případě jeho zvolení dohodu jednoduše zrušil. Po jeho nástupu do úřadu však přijal umírněnější strategii. Jeho administrativa nyní apeluje na to, aby se závazky vyplývající z tohoto z dohody daly právně vynutit. Ministr obrany USA v lednu roku 2017 deklaroval, že z dohody nelze jen tak unilaterálně ustoupit, ani ji pozměnit, protože Írán poslední dva roky smlouvu dodržuje. Washington by v zásadě pak potrestal svého nynějšího spojence za to, že dodržuje smlouvu, kterou Spojené státy a Írán bilaterálně vyjednaly (Arms Control Association 2018b, Singh 2018).

Na konci ledna však Írán vypustil test balistické střely středního doletu, což je v rozporu s rezolucí 2231 Rady bezpečnosti OSN. Americká administrativa tento krok pochopila jako hrozbu silou, a v závislosti na to, pak odsouhlasila nový návrh na sankce proti Íránu, které se znovu zaměřují na íránský program balistických raket (Arms Control Association 2018b). Írán sice svým testem vyprovokoval mezinárodní společenství a obzvláště USA, jejich jaderné odzbrojování se ukázalo jako úspěšné. Mezinárodní agentura pro atomovou energii v únoru roku 2017 zveřejnila čtvrtletní zprávu o íránské jaderné činnosti. Ve zprávě se uvádí, že Írán dodržuje limity zásob uranu a vlastní pouze uran obohacený na 3,67%, tudíž nepředstavující žádnou hrozbu pro výrobu bomby (Arms Control Association 2018b).

Trump se tedy v současné situaci nachází na tenkém ledě. Mimo společnou dohodu JCPOA vydává proti Íránu další sankce, které jsou v rozporu s dohodou, což Írán považuje za nepřátelský a nejednoznačný akt. Jeho administrativa navíc spolupracuje s evropskými mocnostmi na doplňkové smlouvě, která by uvalila sankce ve chvíli, kdy Írán znovu začne testovat balistické střely středního doletu. Trump také tvrdí, že Írán porušuje ducha jaderné dohody, že pokračuje ve

sponzorování skupin, které Spojené státy považují za teroristické organizace (Maloney 2017). Írán navíc podporuje režim prezidenta Bašára Asada v Sýrii, proti němuž se Spojené státy i OSN striktně vymezují. Podle íránského ministra zahraničí Mohammada Javada Zarífa ale takto vyjednávání nefunguje. Podle něj Spojené státy nemohou očekávat, že bude Írán svou zahraniční a národní politiku posouvat směrem, který je pro USA výhodný. Pokud USA chtějí do dohody JCPOA zakomponovat nový dodatek, musí přijít s pobídkou, která bude pro Írán výhodná (Tehran Times 2017). Budoucí vývoj si tedy bude žádat jasné stanovisko, ať už pomocí odstrašení nebo koncesí.

3.7 Shrnutí

Tato kapitola se věnovala případové studii ve vztahu Íránu a americké zahraniční politiky v období od roku 2001 do roku 2018. Cílem práce pak bylo v této

případové studii zjistit, do jaké míry je politika appeasementu vůči Íránu úspěšná, to znamená, zda se USA v rámci jejich politiky podařilo Írán přesvědčit, aby ustoupil od jaderného zbrojení a zda tento stát přestal podporovat mezinárodní terorismus.

Jsem toho názoru, že úspěšnost politiky ústupků lze měřit dle motivů oponentské země k cílům, které chceme dosáhnout- tedy k ukončení jaderného zbrojení a zanechání podpory mezinárodního terorismu. Írán, narozdíl od Severní Koreje nevidí jadernou zbraň nutně jako jediný prostředek k přežití v mezinárodním systému, nýbrž si dle mého názoru chce prostřednictvím jaderné zbraně upevnit svou pozici regionální mocnosti na Blízkém východě a posílit svou národní hrdost. Státy s chamtivým potenciálem na získání většího podílu moci v regionu, ne však revizí mezinárodního řádu, mají velký potenciál na appeasement reagovat kladně.

To se projevilo v roce 2015 na společném vyjednávání o íránském jaderném odzbrojení. Společný komplexní akční plán se jeví jako úspěšná forma appeasementu. Írán závazky v rámci dohody dle Mezinárodní komise pro atomovou energii stále plní. Navíc se zavázal, že nebude obohacovat uran po dobu 15 let. Spolupracuje též MAAE, aby využití jaderného programu bylo více transparentní. Výměnou za tato restriktivní opatření bylo Íránu nabídnuto zmírnění amerických i mezinárodních ekonomických sankcí, USA pak navíc přislíbila velkou finanční podporu. Velkou zásluhu na tomto akčním plánu měly Spojené státy americké, které tuto dohodu v rámci bilaterálních vztahů s Íránem samy iniciovaly. Velkým problémem je však dodnes otázka íránské podpory mezinárodního terorismu. Prostřednictvím financování militantních organizací jakými jsou Hizballáh či Hamás se snaží o tranzici islámských režimů, což může vést k destabilizaci regionu. Za to jsou často kritizovány Spojenými státy, které na ně z těchto důvodů uvalují dodatečné sankce. Díky tomu se Írán od roku 1984 zapsal na listinu států podporující mezinárodní terorismus, přičemž do této doby nebyl odepsán.

Závěr

Předkládaná diplomová práce se věnovala konceptu appeasementu, který je uplatňován americkou administrativou v rámci Íránu a Severní Koreje, tedy států, které jsou považovány za rogue states. Americké administrativy se snaží na tyto státy v rámci své zahraniční politiky speciálně zaměřovat a dle nich i uzpůsobovat své zahraniční a bezpečnostní strategii. Cílem této diplomové práce pak bylo zjistit, do jaké míry je politika appeasementu USA vůči dvěma státům úspěšná, přičemž měřítko úspěchu záviselo na tom, zda tyto státy především ustoupily od vývoje či držení jaderných zbraní, případně přestaly podporovat mezinárodní terorismus. V práci též musela být prokázána kauzalita mezi zahraničně-politickou aktivitou USA a následnou reakcí oněch zemí. To znamená, zda změna chování vybraných států byla přímo navázána na uplatňování ústupků a strategií Spojenými státy, nikoliv díky působení jiných aktérů v mezinárodním prostředí.

Ve své práci jsem se opírala především o teoretický rámec studie appeasementu Stephena Rocka. Rock vidí appeasement jako politiku postupného snižování a zklidňování napětí s protivníkem tím, že se postupně bude stát snažit o odstranění příčiny konfliktu a neshod. Tím, že nabídneme ústupek, koncesi či pobídku přimějeme oponentský stát k chování, které ve vzájemných relacích s tímto státem upřednostňujeme. Appeasement je podle něj možné reevaluovat a v případě, že strategie na protivníka nefunguje, můžeme politiku appeasementu vyměnit za strategii zastrášování hrozbami. Jeho vidina appeasementu je dle mého názoru velmi ideologická a často se nepotkává s praxí. V případě těchto dvou států by v dnešní době, vzhledem k jejich nynější i dřívější politice a motivech jednání pouze strategie ústupků nefungovala.

Nemůže mu to však být vyčítáno. Ve své knize *Appeasement in International politics* z roku 2002 totiž objasňuje appeasement, na dalo by se říci, přímo

ukázkových příkladech událostí, do kterých jeho strategie appeasementu perfektně pasuje, a tudíž potvrzuje jeho teorii. Například v souvislosti s jeho případovou studií Severní Koreje a americké snaze omezení jaderné zbrojení v letech 1988 až 1994 se appeasement projevil jako úspěšný, jelikož byl jaderný program na dlouhých deset let zmražen. Dlouhodobě se však Severní Koreu zklidnit nepodařilo, a to především z toho důvodu, že se změnila její motivy pro vlastnictví jaderné zbraně.

V době studené války měla Severní Korea v Sovětském svazu nejen spojence, ale i bezpečnostního garanta její suverenity. Vlastnictví jaderné zbraně pro ní proto v této době znamenalo pouze národní hrdost, prestiž a důvod k opodstatnění režimu. Poté, co se však motiv pro vývoj jaderné zbraně změnil a KLDR v nuklearizaci začala vidět otázku národního přežití, dohoda s USA o zmrazení jaderného programu byla vypovězena a KLDR se v rámci zajištění svého bezpečí začala ozbrojovat. Rockův koncept dlouhodobého zklidnění, snížení napětí a pobízení státu koncesemi k tomu, aby se choval v náš prospěch, úplně podle jeho konceptu nefunguje.

V rámci zkušeností z výše sepsaných případových studií proto vyvozují vlastní strategii vedení appeasementu, který uplatňuje zejména USA. Appeasement může být úspěšně uplatňován dvěma způsoby:

- a) V rámci strategie požadujeme pouze zklidnění napětí mezi námi a aktérem. V tomto případě můžeme použít jen strategii appeasementu a následně státu nabídnout koncesi, která dokáže zmírnit napětí. Příkladem může být Rámcová dohoda mezi USA a KLDR z roku 1994 o dodání lehkovodního reaktoru či Společný komplexní akční plán z roku 2015 mezi zeměmi P5+1 a Íránem o uvolnění sankcí a poskytnutí finančních prostředků. Tyto koncese mají jasně daná pravidla a v rámci zlepšení či zklidnění vztahů mohou být úspěšná. Tato strategie funguje ovšem jen velmi krátkodobě. Pomocí pobídek si totiž stát, který je uplatňuje, přeje změnu chování oponenta. Jednostranné

pobídky tak mohou zklidnit napětí, ale nezajistí zásadní změnu chování agresivního státu.

- b) Pokud prostřednictvím koncesí a pobídek požadujeme změnu protivníkového chování, měl by se appeasement vždy kombinovat s deterrencí, tedy efektivně kombinovat pobídky a hrozby. Strategie koncesí a hrozeb je dlouhodobou strategií zahraniční politiky, kterou uplatňuje USA vůči Íránu i Severní Koreji. V rámci zajištění úspěšnosti strategie a dosažení našeho vytyčeného cíle musí stát dlouhodobě oponenta pobízet, v případě nedodržování dohod, agresivního chování, či náhlé změny postojů USA strategii přehodnotí a pomocí ekonomického tlaku, sankčních mechanismů či přerušování obchodních vazeb oponenta donutí ke společnému jednání.

Co se týče americké zahraniční politiky vůči Severní Koreji, je otázka úspěšnosti appeasementu velkým otazníkem. Domnívám se, že hlavním důvodem proč americké administrativy nejsou úspěšné ve strategii appeasementu, je špatně zvolený cíl, kterého touto politikou hodlají dosáhnout. Spojené státy výměnou za ústupky požadují ustoupení od jaderného zbrojení. Ten ale považuje Severní Korea za hlavní nosný pilíř jejich režimu a za pojistku proti případnému útoku. Pro Severní Koreu hrají jaderné zbraně a jejich vývoj primární úlohu v jejich domácí i zahraniční politice. Proto od roku 2001 až dodnes všechny snahy Washingtonu o jaderné odzbrojení selhaly. Nabídnuté koncese nebyly pro severokorejskou vládu tak lákavé, aby se vzdali svého důvodu přežití.

V posledních měsících však Pchjongjang velmi razantně mění své chování a snaží se vést dialog se světovými lídry, včetně amerického prezidenta Trumpa, směrem k ukončení války mezi Severní a Jižní Koreou a úplné denuklearizaci ostrova. Vybízí se však dvě otázky. Proč by stát, který se třicet let aktivně snaží o vyvinutí jaderných zbraní, kdy v průběhu tohoto počínání na sebe nechává uvalovat hospodářské a ekonomické sankce, jednal o své denuklearizaci v momentě, kdy své snažení úspěšně završil? Motivy tohoto chování prozatím nejsou zcela jasné. Druhou otázkou pak je, zda se o změnu postojů a názorů o denuklearizaci zasadila právě americká administrativa. V posledním roce byl

prezident Trump velmi aktivní, co se týče odstrašení. Výhrušné ataky na Twitteru, zpřísnování ekonomických sankcí a hrozby vojenskou silou však přicházely konzistentně v průběhu celého roku 2017. V listopadu 2017 byl tento stát po skoro deseti letech od vyškrtnutí znovu zařazen na seznam států podporujících terorismus. Teprve až po zimních olympijských hrách v březnu roku 2018 se Kim Čong Un rozhodl pro jeho historicky první návštěvu Peking, aby diskutoval případnou možnost odzbrojení. Následně v rámci korejských vztahů navštívil Soul a až poté potvrdil schůzku s Washingtonem. Spojené státy tedy mohou mít podíl na denuklearizaci Severní Koreje, rozhodně však není jediným státem, který se o tento cíl pokouší.

Pokud tedy budeme považovat úspěšný appeasement jako snahu o zmrazení severokorejských jaderných testů a vypouštění balistických střel, pak by USA svou nátlakovou politikou v posledních letech možná měly svůj podíl na dosažení tohoto cíle. Nelze však zcela jednoznačně určit, zda Kim Jong Unovo počínání je přímo navázané na politiku Spojených států. Pokud je úspěšným appeasementem myšlena úplná denuklearizace KLLDR, pak Spojené státy nebyly a prozatím nejsou úspěšné.

Zaměříme-li se na případovou studii Íránu, můžeme konstatovat, že v rámci íránského jaderného odzbrojení byla americká administrativa poměrně úspěšná. V rámci ekonomického nátlaku prostřednictvím uložení amerických i mezinárodních sankcí se podařilo Írán donutit vyjednávat o jejich ukončení. Po nástupu do funkce prezident Obama signalizoval ochotu se ve vztahu k Íránu angažovat. V roce 2013 navázala USA bilaterální jednání s nově zvoleným prezidentem Rouháním, při nichž oba lídři projevíly touhu po ukončení sankcí a nutnosti dohodnout se na vyřešení íránské nukleární otázky. V reakci na oteplení vztahů s Íránem vznikla o dva roky později dohoda šesti zemí na ukončení jaderného zbrojení a obohacování uranu.

Společný komplexní akční plán z roku 2015 se jeví jako úspěšná forma appeasementu. Jak jsem nastínila ve shrnutí studie výše, Írán závazky v rámci

dohody prozatím plní. Zavázal se též ke zmrazení reaktoru na obohacování uranu po dobu dalších 15 let. Aktivně spolupracuje s Mezinárodní organizací pro atomovou energii, které íránská vláda slíbila, že jaderný program může podrobovat neočekávaným inspekcím. Výměnou za tato restriktivní opatření bylo Íránu nabídnuto zmírnění amerických i mezinárodních ekonomických sankcí, USA pak navíc přislíbila finanční podporu sedmi miliard dolarů.

Velkou zásluhu na tomto akčním plánu měly Spojené státy americké, které tuto dohodu samy iniciovaly. Velkým problémem je však dodnes otázka íránské podpory mezinárodního terorismu. Írán je na černé listině zemí podporující mezinárodní terorismus již od roku 1984 a svou spoluprací s militantními organizacemi si vysluhuje od mezinárodního společenství v čele se Spojenými státy dodatečné sankce.

Použitá literatura:

Adams, Gordon (2015) The Iran Long Game: Bush vs. Obama. Foreign Policy. 14. 4. 2015 (<http://foreignpolicy.com/2015/04/14/the-iran-long-game-bush-vs-obama-nukes/>, 20. 4. 2018).

Aghazadeh, Mahdieh (2013). A Historical Overview Of Sanctions On Iran And Iran´s Nuclear Program. Journal of Academic Studies 14 (56), s. 137-160.

Al Jazeera (2018). Fire and Fury: Trump's North Korea Crisis (<https://www.aljazeera.com/programmes/faultlines/2018/04/fire-fury-trump-north-korea-crisis-180417084208782.html>, 18. 4. 2018).

Anti-Defamation League (2017). The Iranian Nuclear Threat: Why it Matters (<https://www.adl.org/resources/fact-sheets/the-iranian-nuclear-threat-why-it-matters>, 16. 4. 2018).

Arms Control Association (2018a). Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy (<https://www.armscontrol.org/factsheets/dprkchron>, 5. 4. 2018).

Arms Control association (2018b). Timeline of Nuclear Diplomacy With Iran (<https://www.armscontrol.org/factsheet/Timeline-of-Nuclear-Diplomacy-With-Iran>, 16.4. 2018).

BBC (2002). Full text: State of the Union address (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1790537.stm>, 16. 4. 2018).

BBC (2015). How potent are North Korea's threats? (<http://www.bbc.com/news/world-asia-21710644>, 1. 4. 2018).

Borger, Julian – Roberts, Dan (2013). Obama holds historic phone call with Rouhani and hints at end to sanctions. *The Guardian*. 28. 9. 2013(<https://www.theguardian.com/world/2013/sep/27/obama-phone-call-iranian-president-rouhani>, 26. 4. 2018)

Bureau of Arms Control (1994). Agreed Framework Between the United States of America and the Democratic People's Republic of Korea (<https://2001-2009.state.gov/t/ac/rls/or/2004/31009.htm>, 5. 4. 2018).

Bush, George (1990). [Remarks to Officers and Troops at Hickam Air Force Base in Pearl Harbor, Hawaii] 28. 10. 1990 (White House)

Cambridge University Press (2018). *Appeasement*. (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/appeasement>, 15. 4. 2018).

CIA (2018). *North Korea* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kn.html>, 1. 4. 2018).

CNN (2002). N. Korea fuel shipments halted (<http://edition.cnn.com/2002/US/11/14/nkorea.fuel.oil/index.html>, 6. 8. 2018).

CNN (2018). North Korea Nuclear Timeline Fast Facts (<https://edition.cnn.com/2013/10/29/world/asia/north-korea-nuclear-timeline---fast-facts/index.html>, 11. 4. 2018).

Cooper, Helene (2008). U.S. Declares North Korea Off Terror List. The New York Times. 12. 10. 2008 (<https://www.nytimes.com/2008/10/13/world/asia/13terror.html>, 6. 4. 2018).

Council on Foreign Relations (2011). State Sponsors: Iran (<https://www.cfr.org/background/state-sponsors-iran>, 16.4. 2018).

Craig, Gordon A. – George, Alexander R. (1990). Force and Statecraft: Diplomatic Problems of Our Time (New York: Oxford University Press).

Dimuccio, Ralph B. A. (1998). The Study of Appeasement in International Relations: Polemics, Paradigms, and Problems. *Journal of Peace Research* 35 (2) s. 245-259.

Dorrel, Oren (2015). Iran nuclear deal: What each side won and lost. USA Today. 14. 7. 2015

(<https://www.usatoday.com/story/news/world/2015/07/14/iran-deal-what-each-won-and-lost/30062147/>, 24. 4. 2018).

FBI (2014). Update on Sony Investigation (<https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/update-on-sony-investigation>, 11. 4. 2018).

Fiřtová- Hornát a kol. (2017). *Prezidentství Baracka Obamy: naplněné vize?* (Praha: Karolinum).

Frey, Karsten (2006). *NUCLEAR WEAPONS AS SYMBOLS: The Role of Norms in Nuclear Policy Making*. Institut of Barcelona (<http://ssrn.com/abstract=960762>, 3.4. 2018) s. 1- 19.

Garamone, Jim (2010). U. S. and South Korean defense leaders announce Exercise Invincible Spirit. U.S. Air Force. 20. 7. 2010 (<http://www.af.mil/News/Article-Display/Article/116101/us-and-south-korean-defense-leaders-announce-exercise-Invincible-spirit/>, 10. 4. 2018).

Gilpin, Robert (1981). *War and change in world politics* (London: Cambridge University Press).

Global security (2015). Juche, Self-Reliance or Self-Dependence (<https://www.globalsecurity.org/military/world/dprk/juche.htm>, 1. 4. 2018).

Gordon, Michael (1994). White House Asks Global Sanctions On North Koreans. The New York Times. 3. 6. 1994 (<https://www.nytimes.com/1994/06/03/world/white-house-asks-global-sanctions-on-north-koreans.html>, 3.4. 2018).

Gross, Donald G. (2005). A Breakthrough at the Six-Party Talks. *Comparative Connetions* 7 (3).

Hadley, Stephen J. (2010). *Iran Primer: The George W. Bush Administration*.

United State Institute of Peace Tehran Bureau. 3. 11. 2010 (<https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2010/11/iran-primer-the-george-w-bush-administration.html>, 19. 4. 2018).

Hansen, Nick – Lewis, Jeffrey (2013). Satellite Images Show New Construction at North Korea's Plutonium Production Reactor; Rapid Restart? 38 North. 3. 4. 2013 (<https://www.38north.org/2013/04/yongbyon040313/>, 10. 4. 2018).

Henriksen, H. Thomas (1999). Using Power and Diplomacy To Deal With Rogue States. *Stanford University*. 1. 2. 1999 (<https://www.hoover.org/research/using-power-and-diplomacy-deal-rogue-states>, 14. 1. 2018).

Hoder, Lukáš (2006). Írán. In: Rojčík, Ondřej – Vilímek, Petr a kol., *Profilace jaderných zbraní: Problémoví aktéři*. (Brno: Masarykova univerzita), s. 94- 110.

Hoge, Warren (2006). Security Council Supports Sanctions on North Korea. *New York Times*. 15. 10. 2006 (<https://www.nytimes.com/2006/10/15/world/asia/15nations.html>, 5. 4. 2018).

Hong, Adrian (2011). How to Free North Korea. *Foreign Policy*. 19. 12. 2011 (<http://foreignpolicy.com/2011/12/19/how-to-free-north-korea/>, 1. 4. 2018).

Hudson, John (2016). Obama in the Crosshairs After North Korean Blast. *Foreign Policy*. 6. 1. 2016 (<http://foreignpolicy.com/2016/01/06/obama-in-the-crosshairs-after-north-korean-blast/>, 11. 4. 2018).

Cha, Victor D. (2002). North Korea's Weapons of Mass Destruction: Badges, Shields, or Swords?. *Political Science Quarterly* 117 (2), s. 209–230.

Iran Watch (2016). *A History of Iran's Nuclear Program* (<https://www.iranwatch.org/our-publications/weapon-program-background-report/history-irans-nuclear-program>, 18. 4. 2018).

Iran Watch (2017). *Iran Nuclear Milestones: 1967-2017* (<https://www.iranwatch.org/our-publications/weapon-program-background-report/iran-nuclear-milestones-1967-2017>, 18. 4. 2018).

Iklé, Fred (1971). *Every War Must End* (New York: Columbia University Press)

International Business, Times (2013). North Korea Propaganda Video Shows US Capitol In Flames [video]. 18. 3. 2013 (Regional Business News: International Business Times).

ISIS (nedatováno). Fuel Swap Proposal (<http://www.isisnucleariran.org/static/443/>, 20. 4. 2018).

Jeong, Sophie - Ripley Will a kol. (2018). Kim Jong Un: North Korea no longer needs nuclear tests. CNN. 22. 4. 2018 (<https://edition.cnn.com/2018/04/20/asia/north-korea-closes-nuclear-site/index.html>, 24. 4. 2018).

Jervis, Robert (1976). *Perception and misperception in international politics* (Princeton: Princeton University Press).

Jiang, Steven - Berlinger, Joshua (2018). North Korea's Kim Jong Un met Xi Jinping on surprise visit to China. CNN. 28. 3. 2018 (<https://edition.cnn.com/2018/03/27/asia/north-korea-kim-jong-un-china-visit/index.html>, 12. 4. 2018).

Katzman, Kenneth (2001). *The Iran-Libya Sanctions Act (ILSA)*. CRS Report for Congress 20. 7. 2001 (<https://www.globalsecurity.org/military/library/report/crs/rs20871.pdf>, 18. 4. 2018).

Kennedy, Paul (1976). The Tradition of Appeasement in British Foreign Policy 1865-1939. *British Journal of International Studies* 2(3), s. 195-215.

Kennedy, Paul (1988). *The Rise and Fall of the Great Powers* (London: Unwin Hyman Limited).

Kennedy, Paul (2010). A Time to Appear. *The National Interest*. 2010 (<http://nationalinterest.org/article/a-time-to-appear-3539>, 23. 4. 2017).

Kessler, Glenn (2017). History lesson: Why did Bill Clinton's North Korea deal fail?. *The Washington Post*. 9. 8. 2017 (https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/wp/2017/08/09/history-lesson-why-did-bill-clintons-north-korea-deal-fail/?utm_term=.aeaa285a2daa, 18. 3. 2018).

Kim, Jack (2012). Factbox: History of failed nuclear agreements with North Korea. *Reuters*. 29. 2. 2012, 6. 4. 2018).

Klimko, Marian (2006). Korejská lidově demokratická republika. In: Rojčík, Ondřej – Vilímek, Petr a kol., *Profilace jaderných zbraní: Problémoví aktéři*. (Brno: Masarykova univerzita), s. 68 - 79.

Krock Arthur (1968). *Memoirs. Sixty Years on the Firing Line* (New York: Funk and Wagnalls).

Kupchan, Clifford (2005). Iranian Beliefs and Realities. *The National Interests*. (<http://nationalinterest.org/article/iranian-beliefs-and-realities-340>, 16.4. 2018).

Lee, Jean H. (2017). For North Koreans, the War Never Ended. *Wilson Quarterly* 1, nedatováno.

Lee, Hun Kyung (2008). The U.S. Policy and Strategy toward DPRK: Comparison and Evaluation of the Clinton and Bush Administrations. *Pacific Focus: Center for International Studies, Inha University* 17 (2), s. 61-87.

Lengel, Edward G. (2013). The Brink of War at Fashoda. *Military History* 30, (4), s. 1- 21.

Levs, Josh (2012). A summary of sanctions against Iran. CNN. 23.1 2012 (<https://edition.cnn.com/2012/01/23/world/meast/iran-sanctions-facts/index.html>, 19. 4. 2018).

Litwak, S. Robert (2000). *Rogue States and U.S. Foreign Policy: Containment After the Cold War* (Baltimore: The Johns Hopkins University Press).

Ludvík, Jan (2011). Íránský jaderný program: Bezpečnostní model proliferace pohledem jaderné strategie a teorie odstrašení. *Mezinárodní vztahy* 2011 (2), s. 57-73.

Ludvík, Jan (2014). Odstrašení a jaderná strategie: Konceptuální analýza. *Mezinárodní vztahy* 2014 (1), s. 27 – 40.

Maloney, Susanne (2011). Progress of the Obama Administration's Policy Toward Iran. The Brookings Institution. 15. 11. 2011 (<https://www.brookings.edu/testimonies/progress-of-the-obama-administrations-policy-toward-iran/>, 21. 4. 2018).

Maloney, Susanne (2017). Under Trump, U.S. policy on Iran is moving from accommodation to confrontation. The Brookings Institution. 11. 5. 2017 (<https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/05/11/under-trump-u-s-policy-on-iran-is-moving-from-accommodation-to-confrontation/>, 26. 4. 2018).

Miller, Zeke J. (2015). U.S. Sanctions North Korea Over Sony Hack. The Time. 2. 1. 2015 (<http://time.com/3652479/sony-hack-north-korea-the-interview-obama-sanctions/>, 10. 4. 2018).

Myers, Steven Lee - Sang-hun, Choe (2012). North Koreans Agree to Freeze Nuclear Work; U.S. to Give Aid. New York Times. 29. 2. 2012 (<https://www.nytimes.com/2012/03/01/world/asia/us-says-north-korea-agrees-to-curb-nuclear-work.html?mtrref=www.google.cz&gwh=9695B81CE512A5F463D1E072CC2096CE&gwt=pay>, 10. 4. 2018).

NSS (2002). National Security Strategy 2002 (<http://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/>, 15. 1. 2018), s. 1 – 35.

NSS (2010). *National Security Strategy 2010* (<http://nssarchive.us/national-security-strategy-2010/2/>, 15. 1. 2018), s. 1 – 59.

NSS (2017). *National Security Strategy 2017* (<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, 15. 1. 2018), s. 1- 68.

NTI (2017). *Iran* (<http://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/>, 19. 4. 2018).

NTI (2018a). *North Korea* (<http://www.nti.org/learn/countries/north-korea/nuclear/>, 12. 4. 2018).

NTI (2018b). Non-aligned movement: Overview (<http://www.nti.org/learn/treaties-and-regimes/non-aligned-movement-nam/>, 1. 4. 2018).

NTI (2018c). Glossary (<http://www.nti.org/learn/glossary/#thermonuclear-weapon>, 1. 4. 2018).

O’Hanlon, Michael (2018). North Koreans tease nuclear weapons concessions. Should Trump believe them? *Brookings Institution*. 9. 3. 2018 (<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/03/09/north-koreans-tease-nuclear-weapons-concessions-should-trump-believe-them/>, 23. 4. 2018).

OSN (2017). Security Council Imposes Fresh Sanctions on Democratic People’s Republic of Korea, Including Bans on Natural Gas Sales, Work Authorization for Its Nationals (<https://www.un.org/press/en/2017/sc12983.doc.htm>, 12. 4. 2018).

Özcan, Nihat A. – Özdamar, Özgür (2017) Iran's Nuclear Program and the Future of U.S.-Iranian Relations. Middle East Policy Council (<http://mepc.org/irans-nuclear-program-and-future-us-iranian-relations>, 16.4. 2018).

Pak, Jung H. (2017). What's really driving Kim Jong-un's behavior? Brookings Institution. 3. 10. 2017 (<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/10/03/whats-really-driving-kim-jong-uns-behavior/>, 12. 4. 2018).

Park, John S. (2011). The U.S.-North Korea "Exploratory" Meeting in New York: Why Now? United States Institute Of Peace. 28. 7. 2011 (<https://www.usip.org/publications/2011/07/us-north-korea-exploratory-meeting-new-york-why-now>, 10. 4. 2018).

Peat, Oisin (2017). Iran and Regional Power Struggle Over the Middle East Region. Linked-in. 4. 10. 2017 (<https://www.linkedin.com/pulse/iran-regional-power-struggle-over-middle-east-region-oisin-peat>, 17. 4. 2018).

Pillar, Paul (2016). The Role of Villain: Iran and U.S. Foreign Policy. Political Science Quarterly 131 (2), s. 365-385

Pollack, Kenneth (2017). Facing the Iranian Challenge in the Middle East. National Review. 9. 10. 2017 (<https://www.nationalreview.com/2017/10/middle-east-american-iran-policy-understanding-tehran-motivations-key/>, 16. 4. 2018).

Reardon, Robert J. (2012). Containing Iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge (Santa Monica: Rand Corporation).

Rennack, Dianne E. (2011). North Korea: Legislative Basis for U.S. Economic Sanctions. Congressional Research Service. 25. 4. 2011 (<https://www.ncnk.org/sites/default/files/content/resources/publications/CRS-Economic-Sanctions-Legislation-April-2011-R41438.pdf>, 10. 4. 2018), s. 1-32.

Restuccia, Andrew (2017). Trump on North Korea: 'The era of strategic patience is over'. Politico. 11. 7. 2017 (<https://www.politico.eu/article/donald-trump-north-korea-the-era-of-strategic-patience-is-over/>, 11. 4. 2018).

Reuters (2016). TIMELINE-U.S.-Iran relations from 1953 coup to 2016 sanctions relief (<https://www.reuters.com/article/iran-nuclear-usa->

timeline/timeline-u-s-iran-relations-from-1953-coup-to-2016-sanctions-relief-idUSL2N1500R1,16. 4. 2018).

Revere, J.R. Evans (2013). Facing a facts: Towards a new U. S. North Korea Policy. The Brookings Institution Center For Northeast Asian Policy Studies, s. 1-25.

Ripsman, Norrin M. – Levy, Jack S. (2008). Wishful Thinking or Buying Time? The Logic of British Appeasement in the 1930s. *International Security* 33(2), s. 148-181

Robbins, James S. (2017). Iranian Ideology after the Nuclear Deal. *The American Foreign Policy Council* (8), s. 1-6.

Rock, Stephen (2002). *Appeasement in International Politics* (Kentucky: University Press of Kentucky).

Rodgers, Joseph (2015). Enriching History: Bush to Obama on Iran's Enrichment. *Arms Control Association*. 9. 4. 2015 (<https://www.armscontrol.org/blog/ArmsControlNow/2015-04-09/Enriching-History-Bush-to-Obama-on-Irans-Enrichment>, 19. 4. 2018).

Santayana, George (1905). *Life of Reason: Reason in Common Sense* (New York: Scribner's sons).

Sciolino, Elaine – Gordon, Michael R. (1990). Confrontation in the Gulf; U. S. Gave Iraq Little Reason Not to Mount Kuwait Assault. *The New York Times*. 23. 9. 1990 (<https://www.nytimes.com/1990/09/23/world/confrontation-in-the-gulf-us-gave-iraq-little-reason-not-to-mount-kuwait-assault.html>, 15. 3. 2018).

Sevastopulo, Demetri (2017). Donald Trump returns North Korea to US list of terrorism sponsors. *The Financial Times*. 20. 11. 2017 (<https://www.ft.com/content/29e8bf88-ce1b-11e7-9dbb-291a884dd8c6>, 12. 4. 2018).

Shambaugh, David (1996). Containment or Engagement of China? Calculating Beijing's Responses. *International Security* 21(2), s. 180 – 209.

Sick, Gary (2015). The Danger of a Failed Iran Deal. *Politico Magazine*. 8. 3. 2015 (<https://www.politico.com/magazine/story/2015/03/iran-nuclear-program-negotiations-115877>, 20. 4. 2018).

Singh, Michael (2018). The International Order and Nuclear Negotiations with Iran. *Texas National Security Review* 1 (2), s. 104-114

Smith, Jeffrey R. (1993). N. Korea won't quit nuclear ban treaty. *The New York Times*. 12. 6. 1993 (https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1993/06/12/n-korea-wont-quit-nuclear-ban-treaty/57181947-9df1-44a7-9b8f-bf2f91eb8c9b/?utm_term=.36496ddac387, 2. 4. 2018).

Tehran Times (2017). Zarif: If U.S. wants new nuclear concessions, we do, too (<http://www.tehrantimes.com/news/417021/Zarif-If-U-S-wants-new-nuclear-conce>)

The Economist (2002). George Bush and the axis of evil (<https://www.economist.com/node/965664>, 1. 4. 2018).

Trubowitz, Peter - Harris, Peter (2015). When states appease: British appeasement in the 1930s. *Review of International Studies* 41 (2), s. 289-311.

Trump, Donald J. (2017). @realDonaldTrump, příspěvek číslo 895970429734711298. *Twitter*. 11. 8. 2017 (<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/895970429734711298?lang=en>, 12. 4. 2018). ssions-we-do-too, 24. 4. 2018)

Trump, Donald J. (2018a). @realDonaldTrump, příspěvek číslo 948355557022420992. *Twitter*. 2. 1. 2018 (<https://twitter.com/realdonaldtrump/status/948355557022420992>, 12. 4. 2018).

Tůma, Miroslav (2015). Přehled: Vše o významu a plnění jaderné dohody. Ústav mezinárodních vztahů. 18. 10. 2015 (<http://www.iir.cz/en/article/vyznam-a-zahajeni-plneni-iranske-jaderne-dohody>, 23. 4. 2018).

U. S. Department of State (2007). North Korea - Denuclearization Action Plan (<https://2001-2009.state.gov/r/pa/prs/ps/2007/february/80479.htm>, 6. 4. 2017).

U.S. Department of State (nedatováno). State Sponsors of Terrorism (<https://www.state.gov/j/ct/list/c14151.htm>, 16. 4. 2018).

U.S. Government (2010). Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, And Divestment Act (<https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Documents/hr2194.pdf>, 22. 4. 2018).

Washington Post (2002). Text of President Bush's 2002 State of the Union Address (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/onpolitics/transcripts/sou012902.htm>, 6.4. 2018).

Washington Post (2006). Ahmadinejad's Letter to Bush 9. 5. 2006. (<http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2006/05/09/AR2006050900878.html>, 20. 4. 2018).

Wertz, Daniel – McGrath, Matthew a kol. (2018). North Korea's Nuclear Weapons Program. The National Committee On North Korea (<https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/north-koreas-nuclear-weapons-program>, 10. 4. 2018).

Wertz, Daniel – Gannon, Chelsea (2015). A History of U.S.-DPRK Relations. The National Committee On North Korea (<https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/history-u.s.-dprk-relations>, 6. 4. 2018).

White House (1996). A National Security Strategy Of Engagement And Enlargement (<http://nssarchive.us/>, 16. 3. 2018), s. 1- 49.

Zielinski, Sarah (2012). What Is Enriched Uranium?, Smithsonian Institute. 20. 1. 2012 (<https://www.smithsonianmag.com/science-nature/what-is-enriched-uranium-17091828/>, 23. 4. 2018).

Resumé

In my diploma thesis, I intend to write an empirical comparative case study of US foreign policy towards North Korea and Iran from 2001 to present days in case of implementation strategy of appeasement. The aim of this diploma thesis is then to find out if US appeasement policy towards the two rogue states, namely Iran and North Korea, is successful. This means if the tensions in relations with the US have been calmed down and whether these states have ceased to support international terrorism and to withdraw from the development or possession of nuclear weapons. As a measure of success, I consider, above all, whether these states managed to get rid of their nuclear arsenal. The work also proves causality between US foreign policy and the subsequent reaction of those countries. This means whether the change in the behavior of the selected states has been directly linked to the implementation of concessions and strategies by the United States, not by the involvement of other actors from international politics.

As the period for framing the research, I chose three presidents, namely George W. Bush and Barack Obama and Donald Trump. These US presidents have faced a new millennium with a different security agenda and a different situation in international politics. The decisions of these presidents can be demonstrated by the continuity and discontinuity of US foreign policy towards the countries mentioned above. While the security strategy of George W. Bush is inherently linked to the attack on the World Trade Center on September 11, 2001, in the case of Barack Obama, the US security strategy is closely linked to his attempt to global disarmament, to settling relations with key US partners and the end of wartime conflicts inherited from previous administration. While the war on terrorism initiated by G. Bush was a massive military campaign in several parts of the world, Barack Obama's foreign strategy reversed engagement and concessions among the US's major foreign policy instruments. Donald Trump then partly reverts to George W. Bush's rhetoric against naughty states, and he

engages himself very much in relations with these states, even though his presidential motto was America's first!.